

La Normal i el magisteri primari a Girona, 1914-1936: ensenyament públic i ideologies a les comarques gironines

Joan Puigbert i Busquets

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

LA NORMAL
I EL MAGISTERI PRIMARI
A GIRONA. (1914-1936)

Ensenyament Públic
i Ideologies
a les Comarques Gironines.

TESI DOCTORAL PRESENTADA PER JOAN PUIGBERT I BUSQUETS

DIRECTOR: DOCTOR EMILI GIRALT I RAVENTÓS

GIRONA, JUNY DE 1984

FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA. UNIVERSITAT DE BARCELONA.

Portada:

Façana d'Athenea (1913) edifici de R.Masó, Sala d'Actes de la Normal de Girona (1917-1936)

Amb la segona República van unificar-se les dues Normals. Amb aquesta oportunitat el Claustre creia poder aconseguir algunes millores materials: "Solicitar del Ministerio una subvención de 10.000 ptas. para los gastos de adaptación de local y para instalar en el mismo la calefacción central". El 13 de setembre del 1932 tornava a insistir-se en la necessitat de calefacció central.

També va pensar-se a crear una Residència d'alumnes normalistes (creació d'una comissió formada per E.Jordà, M.Xiberta, C.Sagarra, T.Recas, J.Díaz-Faes, Josep Bordas i Srta.Camós, a la sessió del 21 d'abril del 1932). Però l'Inspector General, Sr.Sainz, "deplora la imposibilidad de conceder este año la Residencia (y) dejando entrever la posibilidad de otorgarla para el próximo curso".(34)

Continuava el problema d'on fer l'educació física. En el mateix claustre suara esmentat s'ofereix una solució:

"Es leida una carta del Sr.Alcalde accidental en la que se accede a la utilización del campo de Vista Alegre perteneciente al Gerona F.C. mediante una pequeña retribución mensual que es posible suprimir. Se acuerda solicitar el permiso sin la obligación de un pago que mermaría el dinero necesario para el material docente".(35)

El 15 de gener del 1933, Teresa Recas en funció de Directora, explica al Claustre un seguit de gestions referents a la millora dels locals, que havia tramitat els darrers dies. Explica que no podrà posar-se calefacció al Centre, però que, en canvi, el propietari adecentarà l'aula nº 1. Durant les vacances de Nadal va anar a Madrid i va aconseguir de l'Inspector General 3.000 ptes. per a solventar les despeses ocasionades amb la fusió de les dues Normals i per a material per a la classe de treballs manuals.

"Así mismo da cuenta de una entrevista tenida con D.Miguel Santaló Profesor de esta Normal y Alcalde de la Capital referente a la conveniencia de que el Ayuntamiento en estos momentos que tiene tantos solares señalara uno para que pudiera construirse el edificio Escuela Normal, dicho ruego fue acogido con cariño por el Sr.Santaló expresando que se hiciera la petición en forma".

Sembla que, certament, Miquel Santaló i l'Ajuntament s'havien pres seriosament l'assumpte de la construcció d'un edifici per a Normal. A l'abril del mateix any:

"Es leída una carta del Alcalde Actal. de Gerona invitando a la Srta.Directora para que vea el anteproyecto de la nueva Normal que se trata de construir, por si fuese precisa alguna modificación".

Teresa Recas no va fer-se pregar:

"También da cuenta la Sra.Recas de haber sido llamada por la Alcaldía para ver el plano en proyecto de la nueva Normal y Residencia. Habiéndose determinado acudir con el anteproyecto a la consecución, don de sea, de los medios económicos para que sea la construcción una realidad y dejar para más tarde la ultimación de los detalles".(36)

Ja endevinem que el més calent -els diners- era encara a l'aigüera.

Sense gaire entusiasme trobem una darrera notícia referent a la construcció de la nova Normal, l'any 1935:

"El Sr.Director -ara ja ho era Joan Gomis- da cuenta de las gestiones realizadas cerca de la Alcaldía de esta Ciudad para la construcción de un edificio de nueva planta destinado a la Escuela Normal".(37)

Ben aviat l'esclat de la guerra civil deixaria en suspens qualsevol projecte. Haurem d'esperar els llargs anys de la postguerra per a veure que el tema torna a moure's, sempre amb gasiveria i sense massa suport.

c)La intensa activitat de les Escoles Normals i la vida del magisteri públic gironí.

Malgrat les pèssimes condicions materials de les Escoles Normals gironines, aquests primers anys foren d'intensa activi-

tat. Es trasllueix tota la il·lusió d'una empresa nova, plena de promeses.

D'altra banda, l'activitat de les Normals acaparà gairebé tota l'atenció del magisteri gironí, que viu uns anys de certa atonia a causa del desplaçament de diversos mestres capdavanters a altres comarques catalanes, i sobretot a Barcelona. Però, a més, hem de tenir present que des del 1912 al 1918 Cassià Costal fou Redactor en Cap de El Magisterio Gerundense i, per tant, propicia la publicació de moltes notícies referents a les Escoles Normals.

Així, doncs, el curs 1914-15 les Normals gironines inicien les seves activitats tot vencent moltes dificultats. El Claustre de lr. d'octubre de la Normal Femenina hagué de decidir:

"...en vista de la falta de personal, se adopta el mínimum de tiempo fijado últimamente por el Exmo. Dir.Gnl. para la duración de las clases..."

El quadre de professors no estava encara format i al llarg de tot el curs abundaren -com ja sabem- els canvis i les adaptacions. També Cassià Costal fa constar en una sessió claustral "...lo difícil que era nuestra misión, por las circunstancias especiales en que la Escuela se encontraba..."(38)

Els alumnes normalistes s'havien aplegat, ja en el curs 1911/12, en l'Agrupació Normalista de Girona. Amb tot, l'Agrupació no tingué gaire vida i restà pràcticament inactiva. Però el curs 1914/15 l'Agrupació reneix plena d'il·lusió i de ganes de fer coses, sota la presidència de Jesús Sanz i Poch (39). I així, amb el recolzament del professorat, organitzaren una sèrie d'excursions i visites, i un cicle de conferències.

La primera sortida va ser de nit, al pont de la Barca per a observar les constel·lacions estelars, sota la direcció del professor Joan Gomis Llambias. Una segona excursió tingué lloc el dissabte 23 de gener, al Pasteral, amb assistència de més de 70 alumnes i professors (dels professors hi assis-

tiren C.Costal, J.Gomis, i F.Romero; i les professores J.Uriz, C.Elorza, i E.Elías); estudiaren sobre el terreny la geologia de la zona i la vegetació, i visitaren la central elèctrica(40). I el 25 d'abril tingué lloc una visita a l'església de Sant Pere de Galligans sota el guiatge expert de l'arquitecte Rafael Masó, el qual explicà el tema "Les esglésies romàniques" (41).

També, i dins el programa acadèmic, es feren una sèrie de visites a centres productius de la ciutat de Girona: el mes de febrer a la fàbrica Gròber i Cia; el març, la Tipografia de l'Hospici; l'abril, les farineres "Ensesa" (1r. i 2n. curs) i "Teixidor" (3r. i 4rt. cursos), i la fàbrica de paper "La Aurora".

S'organitzà, encara, un cicle de conferències. L'inaugurà Cassià Costal amb el tema "Ideales del Magisterio". Seguiren altres conferències a càrrec de Joan Gomis, "Com hauria de ser educada la dona"; i Josep Dalmau i Carles, "L'ensenyança de l'escriptura" (43). A partir del mes de maig, l'Agrupació Normalista estrenà una nova modalitat, les xerrades fetes pels mateixos alumnes. Van parlar Jesús Sanz sobre "El factor geogràfic en la història humana", i Francesc Bach sobre "Causes de les nostres desgràcies"; assistiren a aquestes exposicions els professors C.Costal, C.Gómez, J.Uriz, J. i L.Vallet, i el professor de l'Institut Rafael Ballester, recolzant amb la seva assistència la iniciativa de l'Agrupació. Com a clausura de curs tingué lloc un altre acte cultural, en el qual parlaren Albert Masset sobre "Passivitat dels aspirants a la carrera del Magisteri" i Emília Elías sobre "Pedagogia d'anormals".(44)

No sabem, en canvi, si realment va tenir lloc una conferència que hi havia programada sobre "El vegetarianisme" a càrrec de Stritmatter. En tot cas, l'Agrupació havia ofert la seva tribuna:

"Gustosamente se admite la demanda de tribuna presentada por el Sr.Stritmatter para el desarrollo del tema "El Vegetarismo". (45)

Sí que ens consta, d'altra banda, que l'excursió que hi havia programada a Sant Pere de Roda per al dia 9 de maig s'hagué de suspendre a "causa del mal tiempo reinante".(46)

A totes aquestes activitats hem d'afegir-hi, encara, la publicació d'una revista com a òrgan de l'Agrupació. Inicialment pensaven que fos quinzenal, però finalment s'acordà que sortís mensualment. S'obrí un concurs de títols i prevalgué el proposat per Josep Mallart: Minerva. La direcció la formarien, de bon principi, Florenci Ferrusola com a Director, i Plana, Sanz, Mallart, Figarola i la Srta. Bargés, com a redactors. (47)

El primer número sortí al carrer el mes d'abril. Minerva es sots-titolava "Publicación mensual de Literatura, Ciencia y Arte. Organó Oficial de la Agrupación Normalista de Gerona". Tenia la seva redacció al C./de la Força, 29, o sigui, a l'Escola de Mestres. S'imprimia a Imprempta Dalmau Carles i Cia. Cada número constava de 8 pàgines, d'un format 29 x 20. El preu de venda era de 15 cèntims número solt, i la subscripció a un any de 1,50P. Cal dir que sol.licitaren de la Diputació una subvenció, però fou denegada. (48)

Durant aquest curs 1914/15 la revista sortí amb regularitat. Abasta els 6 primers números. Iniciava la seva singladura amb molta empenta. Aquests primers números inclouen col.laboracions de diversos professors de les Normals gironines: Josefa Uriz, que recomana que la revista no es tanqui només a la problemàtica corporativista del magisteri, sinó que s'obri a totes les inquietuds del moment, a imitació de la revista "España" (on col.laboraven Ortega y Gasset, Unamuno, Zulueta, Pérez de Ayala, Baroja, Maeztu, Araquistain,...); C. Costal (ambdós, núm. 1, abril, 1915); Alejandro de Tudela (n.2, "Felicitation autorizada"); Alberto Blanco, ara professor a la Normal de Guadalajara (n.3, "De actualidad. Los niños y la guerra");... Recollia també col.laboracions diverses, com ara "Lavoisier y su obra en la química" de Joaquim Pla (n.2, maig, 1915); "Hay que ser activos" per M. Vidal Ferrer; "Arte" per Antoni Segarra Pujol (ambdós, n.3, juny).

Però el més interessant són les col.laboracions dels alumnes. Així, Josep Mallart escriu sobre la "Crisis", referint-se a la Guerra Europea; Abelard Fàbrega sobre "La importancia de las bibliotecas"; Sixte Vilà sobre "La dona

espanyola i "el feminisme" (dolent-se de la poca voluntat de canvi de la dona espanyola i apostant a favor de les reivindicacions feministes) (tots tres al n.5, agost, 1915). Adonem-nos, a més, de què l'article de Sixte Vilà és escrit en català. En aquest mateix sentit, Josep Figarola publica algunes poesies catalanes, "Himne a la bandera catalana", i "Flors del cor" (núms. 3, juny; i 5, agost). Aquestes col.laboracions ens assenyalen les inquietuds del moment. I una d'aquestes inquietuds era precisament la de l'autonomia de Catalunya, amb tot el que comportava de normalització de la llengua catalana. Per això, al número d'agost de Minerva, l'article editorial, "Un tema a resolver", plantejava la problemàtica de l'ensenyament del català a les Escoles Normals. En realitat, recollia el repte formulat pel Mestre Jordi (pseudònim del mestre gironí Llorenç Jou i Olió) en un article publicat el 2 de març, sota el títol "De les Agrupacions Normalistes: el català en llurs centres docents". L'editorialista de Minerva demanava l'opinió dels alumnes de les Normals gironines sobre el tema.

D'altra banda, són especialment incisius els editorials dels números 3 i 4, corresponents als mesos de juny i juliol. Sota el títol "Vacaciones" encetava una dura crítica al Pla d'estudis de les Escoles Normals. L'editorialista, en efecte, afirmava que ja era ben bé hora de poder fer vacances, perquè els alumnes estaven "fastiguejats" del curs, i això és així perquè a la Normal hi ha massa classes. Aquest excés de classes no permet aprofundir les matèries. Per a poder estudiar amb rigor i profit, les 30/35 hores de classe setmanals del Pla d'estudis de la Normal són excessives. L'editorialista defensa, com una obvietat, que l'estudiant normalista ha de treballar en l'estudi com qualsevol professional; però l'estudiant necessita temps per a poder digerir i assimilar els estudis. Hem de reconèixer que la crítica era plenament justificada.

L'Agrupació Normalista de Girona, encara, s'adherí a la campanya a favor de l'indult d'uns condemnats a mort:

"Se da cuenta de la invitación recibida para concurrir a la reunión de entidades con el fin de obtener el indulto de los reos de muerte de esta capital; delegando al representación de la Agrupación en el Sr.Sainz."

"Se aprueba la labor del Presidente adheriéndose a la petición de indulto de los reos de esta capital"
(49)

Conforme establia el Reial Decret que implantava el Pla d'estudis del 1914, el Claustre es reunia mensualment per a seguir la marxa de l'ensenyament i l'aprofitament dels alumnes. El judici dels Claustres dels Centres gironins, aquest curs, només podia ser positiu. El judici respecte als alumnes de la Normal de Mestres és molt elogiós:

"...se dió cuenta, por cada profesor, del estado de todos y de cada uno de los alumnos en las distintas asignaturas, resultando, casi de una manera absoluta, que la asiduidad y conducta es excelente; y que, en cuanto al aprovechamiento, si bien hay algunos alumnos, pocos, de pereza mental o de falta de actividad, la mayoría son excelentes alumnos, tienen buenas disposiciones intelectuales y discurren con cierta facilidad y precisión; dotes, que, de no malograrse, convertirán a dichos alumnos en maestros aventajados. El Claustro se felicita de que, en los comienzos de la actuación de esta Escuela Normal, haya tenido la suerte de contar con alumnos de una moral excelente y de tan felices disposiciones para el estudio".

I ja a final de curs:

"Seguidament se dió cuenta por los Sres.Profesores de la conducta de los alumnos resultando, salvo pocas excepciones, excelente y de bastante aprovechamiento, cosa que ha venido a confirmarse por el brillante resultado obtenido en las calificaciones de final de curso". (50)

Tanmateix, en una sessió claustral extraordinària, el 25 de setembre del 1914, s'acordà constituir el Consell de Disciplina contra l'alumne Tomàs A. Salietti Campeny.

I respecte a l'Escola de Mestresses, al Claustre del 9 de gener del 1915 es constaten incidents entre algunes alumnes de segon curs i la professora Emília Elias, i problemes de disciplina a les classes de Música que estaven a càrrec de Rosina Escalas.

Val la pena, encara, subratllar la cura amb què es programaren les pràctiques, sobretot a l'Escola de Mestres, sota la direcció de Cassià Costal. Els alumnes feien les pràctiques a l'escola pràctica Annexa. Sabem que els de tercer portaren a terme una recerca sobre "Memòria de formes, d'idees, i judici en la infància; sensibilitat tàctil, desenvolupament intel·lectual dels nens; i dades sobre talla, pes, circumferència craneal, etc". Els resultats foren exposats sota el títol de "Gráficas Pedagógicas".(51)

Hem de dir, a més, que Cassià Costal fou convidat com a professor a un Curset de perfeccionament per a mestres celebrat a Barcelona en el qual hi participaren també el P. Ruiz Amado, Alexandre de Tudela, Felip Solé, i altres.

De la seva banda, el professor Joan Gomis Llambias veié publicada la seva historieta moral, Luisillo, premiada l'any 1911 per "La Escuela Moderna". Va ser publicat per la col·lecció "Lecturas amenas, instructivas y morales".(52)

Amb la reobertura de les Normals gironines, i sota la seva organització, se celebren les "Conferències Pedagògiques d'Estiu". Tingueren lloc a Girona, els dies 26, 27 i 28 d'agost, amb gran èxit. Ocuparen la tribuna tres dels millors mestres gironins, amb temes d'indubtable interès i actualitat. Concretament, el dia 26 parlà Josep Barceló i Matas, aleshores mestre de Palafrugell, sobre "L'ensenyament del castellà en regions amb llengua altra"; el 27, Adela Trayter, de la Bisbal, sobre "Sistema intuitiu: Montessori", amb una intervenció brillant i documentada de la Sra. Serrano, montessoriana convençuda; i el darrer dia, intervingué el mestre gironí Sebastià Pla, sobre "L'art a l'escola".(53)

Aquest primer any del Pla 1914 acabaren la carrera 4 alumnes oficials i 2 de lliures a l'Escola de Mestres; i 7 alumnes oficials i 1 de lliure a la de Mestresses.

El 30 de setembre del 1915 es féu un concurs entre Jesús Sanz i Josep Lloberas per dilucidar qui seria el Premi Extraordinari de Fi de carrera. Per unanimitat fou triat Jesús Sanz.(54)

Val la pena, innegablement, de subratllar la carrera brillantíssima d'alguns dels nous mestres.

Jesús Sanz i Poch, nat a Terrassola del Penedès (1897), de pare mestre, es traslladà aviat a les comarques gironines. El seu pare exercí a Cornellà de Terri. Ingressà el 1916 a l'Escola d'Estudis Superiors del Magisteri, a Madrid, i acabà els seus estudis el 1919, secció de Lletres. Va especialitzar-se en lingüística. Amplià estudis a l'Institut J.J.Rousseau, i visità escoles actives a França. Fou professor a l'Escola Normal de Lleida, i un dels introductors a les escoles de Catalunya de la impremta escolar de Freinet. En constituir-se l'Escola Normal de la Generalitat, l'any 1931, va formar-ne part com a professor. Mantingué sempre contacte amb el magisteri gironí. Militava a l'Esquerra Republicana de Catalunya. Morí a Barcelona l'any 1936. (55)

Josep Mallart i Cutó, nat a Espolla l'any 1897. Acabada la carrera de mestre a Girona amplià estudis a Barcelona, Ginebra i Madrid, i estudià psicotècnica i orientació professional a Berlín. És autor d'importants estudis pedagògics com "La educación activa" (1928); "La formación profesional en España" (1933); "Colonias de educación" (1931); "Orientación profesional" (1934);...(56)

El curs 1915/16 continuà essent de vida molt activa a les Normals gironines, I això a desgrat de què l'Agrupació Normalista estigué somoguda per un encadenament de dimissions i nomenaments que ens indiquen, sens dubte, un cert grau de dissensió entre l'alumnat. Sovintejaren els canvis de President de l'Agrupació: Jesús Sanz, Pere Roselló, Abelard Fàbrega, Viladesau, Gispert. És difícil de saber les causes reals de les discrepàncies, però que existeixen, difícilment podem dubtar-ne. Com a botó de mostra podem reproduir l'acta de la Reunió General extraordinària del 7 de maig del 1916:

"Acto seguido el Sr.Gispert presenta, por escrito, la dimisión del Presidente. Sobre uno de sus puntos y por considerarse aludido, el Sr.Fábrega usa de la palabra. El Sr.Gispert, trata de justificar su dimisión. El Sr.Montcusí propone un voto de confianza al Presidente y por unanimidad se acepta. El Sr.Gispert, agradeciendo a sus compañeros, insiste en su dimisión, la cual no se acepta. En vista de ello, dicho Sr. abandona la Presidencia y ruega al Secretario que lo borre de la sociedad. Se promueven sostenidas discusiones entre los Sres.Plana, Montcusí i Vilà sobre las dimisiones".(57)

Com veurem més endavant, és ben possible que l'Agrupació de Normalistes recollís i es fes ressò de les discrepàncies que dividien el Claustre de Professors de les Normals.

Amb tot, i malgrat ressentir-se d'aquestes disputes i dissensions, l'Agrupació continuà portant a terme algunes activitats. Com el curs anterior s'organitzaren algunes excursions, conferències i altres actes culturals. Sabem que hi havia programades:

"una excursión al monasterio de San Pedro de Roda; algunas conferencias que correrían a cargo de los Sres.D.Joaquin Dualde, profesor de la Universidad de Barcelona; Anna Maccheroni, auxiliar de las escuelas Montessori y subvencionada por la Mancomunidad de Cataluña; y D.Rafel Masó, ilustrado arquitecto de nuestra ciudad".

Respecte a la conferència d'Anna Macheroni, concretament, s'acordà:

"Teniendo preparadas, la Signorina Anna Macheroni algunas conferencias que dará en el local social de "Atenea" de esta ciudad, se acuerda, prestar a esta Sociedad nuestro apoyo moral, toda vez que no le podemos prestar el material".(58)

Les conferències de Rafael Masó tingueren lloc, la primera als Claustres de la Catedral de Girona, i versà sobre "Els claustres romànics"; la segona, a Sant Pere de Galligans, sobre "Les esglésies romàniques".(59)

Altres visites d'estudi es feren a Celrà, i a la impremta Franquet de Girona.(60)

Tingué un notable relleu, d'altra banda, la conferència que pronuncià al Centre, el dia 2 de febrer, el bisbe de la diòcesi Dr.Mas, sobre "Importancia de la misión del maestro en la sociedad".(61)

Hi havia també el propòsit de:

"la formación de una sección coral dirigida por los Sres.Profesores de Música de ambas Escuelas Normales".(62)

L'Agrupació, a més, i gràcies a petits donatius, havia iniciat la formació d'una petita biblioteca.

"El Bibliotecario Sr.Delclós presenta algunos libros regalados por la Srta.Bargés; Casa Dalmau Carles Pla y Cia; Sr.Grahit, etc." (63)

També es rebien algunes revistes en virtut de permuta, com Quaderns d'Estudi, o La Enseñanza. Altres, en canvi, per subscripció. En aquest sentit, val la pena d'assenyalar -com a indicatiu de l'origen de les dissensions internes- que es va acordar donar-se de baixa de la subscripció de la revista España, "por considerarla partidista". I que, d'altra banda,

"El Bibliotecario Sr.Moré, pide que todas las obras regaladas antes de ingresar en la Biblioteca, sean revisadas por el Sr.Profesor de Religión de ambas Escuelas Normales".(64)

L'Agrupació convocà també un Concurs "científic-literario".

A primers de curs esclatà a la Normal de Madrid una vaga dels estudiants en suport d'algunes reivindicacions acadèmiques. Bàsicament que, en reciprocitat a la possibilitat dels batxillers de convalidar els seus estudis amb els de magisteri, així també el títol de mestre pogués ser convalidat

amb el de batxiller, aprovant les assignatures que no s'haguessin cursat a les Normals.(65)

"...comunicar a los compañeros de Madrid nuestra determinación y dirigir un telegrama al Ministro de Instrucción Pública adheriéndose a las peticiones antedichas; pero no a la huelga."(66)

Durant aquest curs continuà la publicació de Minerva. No hem pogut trobar els núms. 7 i 9, corresponents als mesos d'octubre i desembre del 1915. En els diversos números de la revista hi ha alguns articles interessants. El professor Alberto Blanco Roldán escriu l'article "Fraternidad estudiantil", on fa un elogi del mètode "boy-scout" com a mètode educatiu. Josep Mallart tramet des de Ginebra l'escrit "De feminismo", i Sixte Vilà fa l'elogi de "La festa de l'arbre" (67). Són també col·laboradors habituals Josep Salvador Bech i Josep Junquera.

Tanmateix, a principis de curs Minerva insisteix sobre el tema, ben actual, de la necessitat de què a les Normals catalanes i hagi classes de català. Als números 8 i 10 i sota la rúbrica "Tribuna Libre" reproduïx les opinions de Francesc Casademunt i Lluís G. Bover que consideraven absolutament convenient d'establir aquests cursos de llengua catalana. Encara més, Josep Plana defensa no sols la seva conveniència, sinó que defensa que aquests cursos haurien de ser obligatoris. La revista, encara, informa, en aquest mateix sentit, de la creació a la Normal de Barcelona de la càtedra de Llengua catalana, regentada pel professor Pere Barnils, ex-pensionat a Alemanya, i amb Emili Vallés com a professor Auxiliar.

Cal dir que, d'una manera més formal, a l'assemblea de l'Agrupació Normalista celebrada el 13 de febrer del 1916:

"Pide el Sr.Sanz si la Agrupación puede gestionar la implantación de una Cátedra de Lengua catalana en nuestras Normales. Sobre este punto hablan los Sres.Rosselló y Junquera, acordándose hacer las debidas gestiones una vez pasadas las presentes circunstancias." (68)

Efectivament, pocs dies més tard, la Junta Directiva inicià les gestions en l'esmentat sentit:

"Tomando parte activa en el asunto de la cátedra de lengua catalana, cuya implantación en nuestras Escuelas Normales se está gestionando, se acuerda dirigir una instancia al Excmo. Ayuntamiento y otra a la Exma. Diputación, pidiendo su apoyo en la institución de dicha cátedra."(69)

Un altre tema que meresqué l'atenció de la revista va ser el del funcionament de la mateixa Normal. D'una banda, publica un notable article de Manuel Xiberta, "Las prácticas pedagógicas", on el professor gironí propugna que les pràctiques no es facin només a l'escola annexa, sinó també a les escoles de règim ordinari, i que siguin autèntiques pràctiques. Tot enllaçant amb aquest tema proposa un pla d'estudis per a la formació dels mestres, que bàsicament seria: 2 anys de preparació a l'Institut; 4 anys d'estudis a les Normals; i 1 ó 2 anys de pràctiques. D'altra banda, al mateix número, hi ha uns articles crítics de Josep Salvador Bech, "Unión es fuerza", i Jesús Sanz, "El buen Normalista"(70). L'article de Jesús Sanz va ser motiu, un motiu més, de polèmica. A la sessió del Claustre de la Normal de Mestres del 29 de febrer:

"Los Sres. Gomis Llambías y Teigell se quejan de un suelto publicado en el mes de enero en la revista "Minerva" órgano de la Agrupación Normalista por ser incorrecto con el Profesorado. También deja mucho que deseax la conducta de la Sociedad por la falta de respeto y consideración al Profesorado y a los alumnos de otros centros".(71)

Aquesta acusació va desplaçar-se al si de l'Agrupació. I així, a la Reunió General ordinària del 2 d'abril,

"El Sr. Vilà pregunta cómo es que haya diferencias entre la Junta y algunos Profesores. Le constestaron los Sres. Gispert, Sanz, Junquera y Montcusí, discutiéndose acaloradamente.

El Sr. Sanz presenta, por escrito, la dimisión de Redactor Jefe de Minerva..." (72)

Les dissensions internes de l'Agrupació de Normalistes afloren a les planes de Minerva. Al número d'abril/maig (núms.13/14), a més d'uns articles de Josep Salvador Bech, "Plausible reforma", i Josep Junquera, "La cultura integral

y su necesidad", hi trobem un escrit crític sobre "El espíritu del Normalista", signat pel pseudònim Areuqnuj, que no amaga gens ni mica la personalitat real de l'autor, J.Junquera. Al número següent (n. 15, juny, 1916), darrer dels que coneixem i, segurament, darrer publicat, Josep Junquera reincideix sobre el tema. Critica durament la manca d'interès cultural, d'obertura, dels normalistes, i el funcionament de l'Agrupació. L'Agrupació entrava en una etapa de forta decadència i de pràctica dissolució.

El Magisterio Gerundense continua prestant molta atenció a les activitats que es desenvolupaven a les Normals. I algunes vegades acollia articles d'alumnes de la Normal, com "Nuestro ideal" de Josep Mª Genís i Terrades; o "Enseñanza agrícola. Conveniencia de su divulgación", de Josep Salvador Bech (73).

Respecte a les activitats del professorat potser val la pena d'assenyalar la participació de Joan Gomis Llambías al curs per adults sobre Higiene, que es desenvolupà al Grup Escolar, amb una sèrie de conferències. D'altra banda, el nou professor de francès, José Feito, publicà un article sobre "La lengua y la raza".(74)

Durant aquest curs van celebrar-se diversos actes d'actualització del magisteri, a Girona. L'organitzador fou l'Inspector Manuel Ibarz, amb el suport de diversos professors de la Normal. Consistien en la realització d'una "Lliçó pública" sobre un tema predeterminat. La primera d'aquestes Lliçons anà a càrrec de Silvestre Santaló i tractà de "Historia de España: Fernando VII". La segona havia de desenrotllar-la Sebastià Pla, però per malaltia del ponent la féu el mateix Manuel Ibarz, sobre "La Lectura". La tercera, Carme Auguet, sobre "Gramática". I la darrera de Cassià Costal, "Lliçó de coses".(75) En vistes de la bona acollida, la Inspecció pensava portar l'experiència a altres pobles gironins.

Del febrer al maig del 1916 tingué lloc a Barcelona el III Curs Internacional Montessori. Gràcies a la concessió d'unes beques de la Mancomunitat hi assistiren quatre mestresses gironines: Adela Trayter, de la Bisbal; Francesca Colomer, de Girona; Maria Pérez, de Cadaqués; i Anna Rubiés, de Girona. També hi assistí la professora de la Normal gironina Josefa Pastor; Josefa Pastor, precisament, escriví sis llargues cròniques del Curs per a El Magisterio Gerundense, que són prou interessants. (76)

A l'estiu del 1916 la Normal organitzà les Conferències Pedagògiques. Als mateixos dies, i en el conjunt d'actes, hi havia oberta una Exposició Escolar. Les jornades foren un èxit, tal i com subratllen Josep Mallart i Jesús Sanz en la seva crònica, "Toquemos a gloria" (77). Les ponències anaren a càrrec de Miquel Santaló, "Lo que puede hacer el Magisterio por la cultura patria"; Eliseu Carbó, mestre d'Ullà, "Medios de obtener el orden y disciplina en una escuela unitaria"; i Josep Peñuelas del Río, mestre de Sant Feliu de Pallerols, "Alcance que debe darse a los programas escolares para que sean un auxiliar del maestro en la preparación de las lecciones" (78).

Hem de dir que Josep Mallart, al llarg del curs, publicà una sèrie d'articles, "Des de Ginebra", a la revista de l'Associació de Mestres de Girona.

Val la pena de fer notar que dels 16 alumnes de l'Escola Normal de Mestres que aquest curs acabaren els estudis, tres foren cridats a l'època de la Segona República per a exercir a Barcelona, integrats en el Patronat Escolar de l'Ajuntament. Concretament, Eusebi Gispert-Saüch, que essent mestre de Palafrugell anà al Grup Escolar "Casp"; Mateu Coll, mestre de Cabanes, també al Grup "Casp"; i Joaquim Clarà, que exercia a Terrassa, al col·legi dels ex-jesuïtes de Sarrià.

D'altra banda, sobresortiren com a professionals excel·lents Pere Rosselló, Angel Frigola, i Sixte Vilà.

Pere Rosselló i Blanch, havia nascut a Calonge, l'any 1898. Acabats els estudis a Girona es traslladà a l'Insti-

tut J.J.Rousseau, de Ginebra, on amplià la seva formació durant un curs. Després ingressà a l'Escola d'Estudis Superiors del Magisteri (promoció 1917/1920), secció Lletres. Retornà a Ginebra. L'any 1922 organitza a Madrid un Curset sobre "Tècnica psicopedagògica", i li és encomanada, juntament amb Mercedes Rodrigo, l'organització d'un Institut d'Orientació Professional ("Instituto Nacional de Psicología Aplicada y Psicotecnia"). El 1924 retorna novament a Ginebra on estableix la seva residència. Juntament amb Pierre Bovet posa en funcionament el "Bureau International d'Education", vinculat a la Unesco, i del qual serà Director adjunt. Publica "Marc Antoine Jullien, de Paris, père de l'éducation comparée". Mantenia cordial amistat amb Claparède, i amb Piaget, els quals invità a Catalunya. Morí a Ginebra l'any 1970.(79)

Angel Frigola i Morató, de Borrassà. Estudià també a l'Escola d'Estudis Superiors del Magisteri (promoció 1918/1921), secció de Lletres. Fou professor a l'Escola Normal de la Generalitat.(80)

Respecte a Sixte Vilà només ens cal dir que va ser un dels principals capdavanters de l'Associació del Magisteri de Girona, i que al llarg del nostre treball la seva activitat serà àmpliament recollida.

En el Curs 1916/17, entre les activitats del professorat, ultra l'ordinària de la docència, podem destacar la conferència donada per Cassià Costal al Centre Moral sobre La educación post-escolar, publicada posteriorment en un fulletó de 40 pàgs., per "La Editorial Gerundense". També Mn.Jordà va donar una conferència al mateix Centre Moral, el dia 21 d'abril, exposant el tema "Calderón y su teatro".

Durant el curs el professor Joan Gomis i Llambias va publicar el llibret "Cuentos del sábado", de 146 pàgs., a "La Editorial Gerundense"; i el professor M.Xiberta, "Ejercicios de aritmética, geometría y álgebra".

D'altra banda, el professor J.Font i Fargas ocupava el càrrec de tinent d'alcalde de l'Ajuntament gironí.

El dia 18 de gener la Normal gironina va ser visitada per Jerónimo López de Ayala, comte de Cedillo, professor de l'Escola Superior (Geografia). L'acompanyaren durant el recorregut els seus ex-alumnes C.Costal, Mn.Jordà, i l'Inspector Josep Montserrat, i els professors Gomis Ll., i M.Xiberta.

Les Conferències Pedagògiques de l'estiu van ser encarregades a Joan Capellà Plaja ("La Enseñanza de las ciencias naturales en la escuela primaria"), a Agustí Llorens i Prat ("La enseñanza de la Geografía en la escuela primaria") i a Josep Mª Andreu i Reyñé ("Formación de un museo escolar"). Cal dir encara que Tomàs Sobrequés (al violoncel) i Saló (violí) i Casellas (piano) (el "trío de l'Academia Municipal") interpretaren "musica di camara", concretament Haydin. Tomàs Sobrequés formava part, a més del quintet "Emporium". Tingueren lloc els dies 28, 29 i 30 d'agost.(81)

Respecte a les activitats organitzades pels alumnes hem de dir, en primer lloc, que va agreujar-se la crisi que corcava l'Agrupació Normalista. N'és un exponent clar el fet de què al llibre d'Actes de la Junta Directiva no consti cap reunió des del 8 de novembre del 1916. D'altra banda, queda reflectida la divisió entre els socis a les actes de les Reunions generals. Així, per exemple, a la primera reunió general, extraordinària, del curs, celebrada el 15 d'octubre:

"El Sr.Climent hace resumen...Dice que si se ha llegado a un estado tan precario, es debido sin duda a lo refractarios que se mostraron la mayoría de los socios en el pago de su respectiva cuota...El Sr.Fábrega pide la palabra y dice que en una reunión se quedó de acuerdo que la sociedad hiciera vida vegetativa, y protesta contra un número de "Minerva" que censuraba a los normalistas. Sobre la marcha entorpecida de la sociedad dice que son culpables los mismos socios,...El Sr.Fagella...dice, que ante todo, se debe puntualizar el asunto de las cuotas atrasadas. El Sr. Fábrega se adhiere a la opinión del Sr.Fagella y añade que sean presentados los recibos a los interesados, y el que no pague se le borre de la Agrupación. Vale más que seamos pocos, pero unidos, que muchos y falta de ideal la mayoría..."(82)

A la reunió següent el tema continua:

"Dice luego que la Junta que preside ha resuelto discutir de publicar la Minerva, pues cree que la utilidad de este periódico fué negativa. El Sr. Junquera pide la palabra y dice que sólo quiere hablar para tratar de cierta opinión que expuso en la reunión general última el Sr. Fábrega, sobre un artículo suyo en Minerva... Para demostrar que el artículo no andaba equivocado ni exagerado, hace la Historia de la Agrupación desde que él se posesionó de su cargo de redactor-jefe, y dice que atendidas las circunstancias, creyó en junio que solo podía hablar claro para remediar la situación.(...) Preguntado por un Sr. socio, el Presidente dice que las Sras. agrupadas quedan consideradas como renunciantes a sus derechos de tales, ya que ninguna de ellas ha asistido a esta reunión ni excusado su no-asistencia, pues se las avisó oportunamente, que de no hacerlo serían consideradas como dimitentes."(83)

A la reunió del mes següent un nou incident ve a entorpir la marxa ja prou fatigosa de l'Agrupació:

"Después de esto, el Sr. Presidente lee una comunicación de varios socios del segundo curso, pidiendo la exclusión de la Junta, al vocal 1º Sr. Tibau. A raíz de esta proposición mantienen vivas discusiones los Sres. Fábrega, Delclós y Moré, acordándose no poder aceptar el criterio de la proposición, por no haber ningún motivo de queja. Los firmantes, Sres. Bofill, Gifre, Delclós, Suñé, Callol, Pujol, Massachs, Ribas y Balaguer, se retiran del local, dimitiendo el Sr. Bofill del cargo de Tesorero. Se acuerda, por haberse portado de un modo indebido, expulsarles de la Agrupación..." (84)

Malgrat la crisi interna de l'Agrupació Normalista van continuar algunes activitats. Així, el mes de gener va tenir lloc una conferència de Mn. Ignasi Enric Jordà sobre "La Gitanilla" de Cervantes. El mateix Mn. Jordà va ser l'encarregat d'una altra conferència sobre Benavente, seguida de l'assistència al Teatre Municipal a la representació de "La ciudad alegre y confiada" de l'esmentat autor castellà. Acudiren al Teatre Municipal els professors Costal, Xiberta, Gabino Fernández, J. Font i Fargas, Josep Barceló, Manuel Barona, J. Gomis O., i Josep Saurina. (85)

Amb tot, l'Agrupació va intentar canvis d'estil. Ho exposava el President a la reunió del 26 de novembre:

"Pasa el Presidente a exponer los propósitos de la Junta Directiva. Dice que cree que es preciso trabajar, y no celebrar solemnidades, porque estas no tienen ningún provecho, y que para esto piensa realizar "Conversas" entre los mismos agrupados. Estos actos tendrán por objeto el acostumbrarse a hablar en público, a ejercitarse en el manejo de la lengua castellana" (86).

Aquest nou tipus de xerrades va iniciar-se amb una Conversa donada per Ramon Fagella amb el títol "Comentarios a la obra Siempre Adelante de O.S.Marden". La segona, i darrera, fou donada per Francesc Bach, "Una manifestación del espíritu español", i era una exposició crítica de la festa dels toros (87).

Quant a les excursions val la pena de remarcar la celebrada a Empúries amb el professor C.Costal. Hi anaren 60 alumnes (88). Tanmateix, sembla que la conducta d'alguns alumnes durant aquesta excursió no fou prou correcta; i així, a la sessió del Claustre del 10 de maig:

"El Sr.Director informa al Claustro de la conducta poco correcta de algunos alumnos de segundo curso con motivo de la excursión verificada a Ampurias y pregunta si sería o no conveniente la aplicación de algún castigo, acordándose después de una deliberación serena, imponerles el castigo de amonestación pública."(89)

També tingué lloc la visita a una fàbrica de paper "La Aurora", acompanyats pel professor Manuel Barona. L'alumne Josep Mª Genís publicà a El Magisterio Gerundense un article intitulat "Minuciosidades".(90)

Durant el curs es va fer públic i va tenir lloc la festa d'entrega dels Premis del Concurs convocat per l'Agrupació Normalista.

Per últim direm que els alumnes de la Normal organitzaren una qüestació en pro dels damnificats pels aiguats de Palamós (91).En dues sessions del Claustre de la Normal Masculina consta aquest acte d'humanisme. A la sessió del 27 de febrer:

El Sr.Director da cuenta de una comunicación de la Alcaldía de Palamós dando las gracias por el donativo de 601,27^{rs} producto de la cuestación reali-

zada por los alumnos de ambas Escuelas Normales en pro de los damnificados por la inundación ocurrida el 9 de los corrientes en la expresada villa. Se acuerda que conste en acta el laudable proceder de los alumnos".

I al Claustre següent, sessió del 29 de març:

"El Claustro quedó enterado de un oficio del Sr. Alcalde de Palamós dando cuenta de que aquel Ayuntamiento ha acordado un voto de gracias a los Sres. Profesores y Alumnos de las Normales por el donativo de 175^{rs} que les correspondió de las recaudadas en beneficio de los damnificados por las últimas inundaciones."(92)

D'entre els alumnes que acabaren aquest curs els estudis de magisteri a l'Escola de Girona hem de remarcar Ramon Fagella i Rotllant, d'Olot, amb qualificació final d'excel·lent, i Joan Roura, i Abelard Fàbrega.

Joan Roura Parella, de Tortellà, ingressà a l'Escola d'Estudis Superiors del Magisteri, l'any 1919. Finí els estudis a Madrid l'any 1923, amb el número 1r. de la secció de Ciències. Més tard va ser pensionat a Alemanya, on estudià sobretot l'antropologia filosòfica i les teories de Spranger. En constituir-se la Normal de la Generalitat, i havent renunciat la professora Adela Medrano, en fou nomenat professor. És considerat un filòsof integrant de l'anomenada "escola catalana". L'any 1939 s'exilià.(93)

D'altra banda, Abelard Fàbrega i Esteba, fill de Cabanes, exercí de mestre a Igualada. Posteriorment, cridat pel Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona, ocupà una plaça al Grup "Lluís Vives". D'ell diu J. Carbonell:

"partint del plantejament viu dels problemes metodològics i escolars, els mestres Artur Martorell i Abelard Fàbrega promouen tota mena de proves sobre la composició a base del gravat."(94)

Hem de dir que militava al sindicat de la F.E.T.E. En esclatar la guerra civil i constituir-se el C.E.N.U., Abelard Fàbrega en serà un dels dirigents, essent representant de l'esmentat Sindicat al Segon Consell.(95)

L'any acadèmic 1917/18 és el de la dissolució efectiva de l'Agrupació Normalista. Recordem que la crisi ja s'arrossegava des de feia temps i cada cop amb més complexitat. Aquest curs, però, esclata d'una manera irreversible. De fet, només a principis de curs hi hagué encara un intent, frustrat, de continuar l'activitat de l'Agrupació. En aquesta línia, el 7 d'octubre del 1917 tingué lloc una reunió general:

"Acto seguido, el Presidente (ho era Genís) hace uso de la palabra y en un breve resumen expone el estado actual de nuestra sociedad. Al anunciar que se pasará a la renovación de Junta, se oyen voces confusas de no y sí. Opinan unos que, siendo casi imposible que se sostenga la Agrupación, se disuelva. Despues de larga y acalorada discusión se pasa a la elección, por secreto, de los nuevos individuos. Los de tercer curso votan en blanco.(...)"(96)

Els socis elegits per a formar la nova Junta encara van reunir-se, el 10 d'octubre, i per votació la Junta quedà formada per Pere Climent, com a President; Francesc Moré, Vice-president; Josep Mascort, Secretari; Pere Clarà, Vice-secretari; Enric Custal, Tresorer; Francesc Pareta, Bibliotecari; i Josep Juanmiquel, i Joan Forment, com a vocals. Tanmateix, a la mateixa sessió:

"Han presentado la dimisión de sus cargos respectivos los Sres. Custal, Forment y Juanmiquel" (97)

És la darrera notícia que de l'Agrupació Normalista de Girona hem pogut trobar.

La manca de l'Agrupació es fa sentir en el capítol d'activitats promogudes pels alumnes. Per això, segurament, aquest curs fou un curs migrat en l'apartat d'actes culturals. Només podem esmentar una conferència pronunciada el 23 de març pel P.Ramon Ruiz Amado. El conferenciant fou presentat a l'auditori per Cassià Costal.

D'altra banda, va celebrar-se amb gran solemnitat la festa de Sant Tomàs, organitzada conjuntament pels alumnes de l'Institut i de la Normal. Els actes consistiren en la cele-

bració d'una Missa solemne a l'església del Sgrat.Cor, oficiada per Mn.Jordà, assistit pels professors Auxiliars de Religió Rvends. Antoni Cullell, i Manuel Barceló. Els cants de la Missa, compostos pel Sr.Brunet, foren cantats pels alumnes de la Normal, sota la direcció de Tomàs Sobrequés. A la tarda se celebrà una Vetllada acadèmica a la Normal, presidida pel Bisbe.

La gran novetat d'aquest curs, però, és l'establiment de la càtedra de llengua catalana a les Escoles Normals. S'aconsegueix gràcies a les gestions de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. En efecte, a primers de setembre, l'Associació sol.llicita dels Claustres de les Normals de Girona la seva adhesió a la proposta de crear l'esmentada càtedra. Ambdós Claustres la recolzaren i feren seva:

"...se acuerda ver com simpatía y agradecer la iniciativa de dicha entidad."

"...se acuerda participar en la Asociación Protectora de la Enseñanza de la Lengua Catalana que la propuesta formulada por la misma a la Dirección de esta Escuela Normal merece la adhesión y simpatía de todo su Profesorado..."(98)

L'unica condició que els Claustres estipularen fou que el Professor encarregat de la càtedra fos designat pel Claustre mateix d'entre el Professorat de l'Escola. I així, en sessions claustrals foren elegits "por unanimidad" Mn.Ignasi Enric Jordà; i Anna Canalias. Ambdós eren professors amb bona preparació per a la comesa. Quan l'any 1921 Anna Canalias es traslladà a l'Escola Normal de Palma de Mallorca fou substituïda en les classes de català per la professora Auxiliar, Carme Julià.

Sabem prou bé les limitacions d'aquesta càtedra de català, la més notable de les quals era el caràcter d'assignatura voluntària. Però també val la pena de subratllar que, així i tot, les Escoles Normals van ser els primers centres educatius oficials de Girona en què s'establí l'ensenyament del català.

D'entre les activitats dels professors podem assenyalar que aquest any la Cambra de Comerç nomenà com a professors de Geografia Comercial i de Francès els professors de la Normal Gabino Fernández, i Antoni Soler. D'altra banda, el nou professor de dibuix, José Marin Baldo, que havia residit molts anys a París, exposà les seves obres al saló d'actes (Athenea) del Centre. El "vernissage" fou molt brillant, amb la col.laboració del quintet Empòrium, dirigit per Tomàs Sobrequés. L'exposició meresqué una crítica molt elogiosa de Cassià Costal.(99)

Cassià Costal, Silvestre Santaló i Abelard Fàbrega visitaren l'escola que a Rubí dirigia el mestre gironí Joan Bosch i Cusí, Abelard Fàbrega n'escriví una crònica amb les impressions de la visita per a El Magisterio Gerundense.(100)

Cal dir, encara, que les professores Dolors Vidal i Anna Canalias participaren en diverses activitats de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, concretament en concursos d'Història de Catalunya i de redacció en català de caire escolar.

També a l'estiu se celebraren les Conferències Pedagògiques. El dimecres 28 d'agost parlà el mestre de Sant Sadurní de l'Heura Joan Capellà sobre "Carácter práctico de las Ciencias Naturales en la escuela Primaria". Presidia l'acte el governador civil, el catedràtic d'Història de la Universitat de Saragossa, D.Andrés Giménez Soler (GEC). L'endemà parlà Francesc Riart, mestre de Crespià, sobre "Pedagogía social: función energética de la escuela futura". En la conversa intervingué Lluís Moreno Torres. Finalment, el divendres dia 30, Silvestre Santaló desenvolupà el tema "La enseñanza de la historia en la escuela primaria". En la sessió intervingué Josep Dalmau i Carles. Clogué les Conferències, com en anys anteriors, Cassià Costal.(101)

Els temps duríssims de lluita sindical i social tingueren una repercussió inesperada i dolorosa en el claustre de la Normal de Mestresses de Girona. Perquè en un atemptat contra l'enginyer Barret va ser ferit greument el seu acompanyant.

nyant, que resultà ser Francisco Pastor, pare de les professores Dolors i Josefa. Francisco Pastor era professor de francès a l'Institut de Barcelona. (102)

De la promoció de mestres i mestresses que eixiren aquest curs de les Escoles Normals de Girona, cinc s'integraren al Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona. Concretament:

Pere Climent i Ferran, de Torroella de Montgrí. Exercí de mestre a Tona, i el juny del 1933 va incorporar-se al Grup Escolar barceloní "Rosselló".

Josep Quer i Malé, fill de Riumors. Era mestre de Peratal·lada quan es possessionà d'una plaça al Grup "Casp" (també era l'any 1933).

Joan Forment i Maymí, de Sant Pere Pescador. Mestre d'Albons, l'any 1931 fou triat pel Patronat i destinat al col·legi "Lluís Vives".

Mª Mercè Rich Cristià, de Cassà de la Selva. Es trobava treballant a Mequinença, i fou incorporada al "Francesc Macià" (any 1931).

Elisa Bosch i Clos, filla de Sant Feliu de Pallerols, i mestressa a Agullana fins que el 1933 es trasllada a Barcelona a l'escola de l'Institut-Escola.(103)

El nou curs 1918-19 no va començar amb normalitat. A causa d'una epidèmia de grip, els Centres gironins de Segon Ensenyament (Institut i Escoles Normals) iniciaren les classes el dia 12 de novembre (104). La inauguració de curs anà a càrrec del governador civil, Andrés Gimenez Soler, catedràtic d'Història a la Universitat de Saragossa.

Respecte als alumnes hem de dir que fou un curs normal. Amb tot, al claustre de la Normal de Mestres, a la sessió del 24 de març:

"Se dió cuenta de la conducta de los alumnos, que si bien es buena, no obstante se nota en algunos que no usan de las formas correctas que la educación requiere sobre todo en la calles, acordándose que cada profesor dé las advertencias necesarias."(105)

Un tema permanent en la formació dels mestres era el de les Pràctiques d'Ensenyament. A la Normal de Mestresses el tema donà peu a un greu incident entre la professora Josefa Uriz i la mestressa de pràctiques Carme Auguet. D'aquesta polèmica en parlarem més endavant a causa dels components ideològics implícits. En canvi, a la Normal de Mestres, i sota la direcció de Cassià Costal, representaven un motiu de forta motivació pedagògica. Aquest curs, concretament, donaren peu a certes experiències prou interessants. Meresqueren ser reproduïdes per El Magisterio Gerundense, sota la rúbrica "Trabajos de Pedagogia" o "De Pedagogia": són articles d'Antoni Bargés, Josep Boada i Josep Mascort i Ribot. Tots tres eren alumnes de tercer curs. Antoni Bargés i Josep Boada feren les pràctiques a l'escola annexa: Josep Mascort, a l'escola de Quart d'Onyar. (106).

En relació directa amb aquest tema cal esmentar un editorial de El Magisterio Gerundense, ampli i remarcable, sobre la formació inicial dels mestres (107). Malgrat no ser signat, creiem que fou escrit per Cassià Costal. Reflecteix, en tot cas, una meditació sobre el tema aprofundida i, segurament, respon al criteri d'un cert sector, com a mínim,

del professorat gironí. Assenyala que hi ha tres programes possibles de formació dels mestres: el primer, el vigent en aquells moments, orientat ans que res a donar una formació de cultura general i algunes dosis insuficients de formació professional; un segon model, una Escola Normal plenament professional, on els alumnes ingressarien ja amb una suficient cultura general i -per tant- la tasca de la Normal seria la de formar professionalment els futurs mestres; la tercera alternativa possible, seria la d'integrar la formació dels mestres a la Universitat, creant les adients Facultats de Pedagogia.

L'activitat del professorat de l'Escola Normal de Mestres fou, aquest curs, intensa. Així, el professor Numerari de l'Institut i de les Escoles Normals, i Acadèmic corresponent de la "Real de Bellas Artes de S.Fernando", Manuel Barona Cherp, publicà Escritura y Caligrafía Española (Imp. Casa Franquet, Girona, 204 pàgs.) i Historia de la Escritura y de la Caligrafía española (Imp. Casa Franquet, Girona, 192 pàgs., 93 gravats, i notes paleogràfiques). També donà una conferència, organitzada per l'Associació Germanor, sobre "Pergaminos, códices y libros". (108)

El mateix any, Manuel Xiberta edità Elementos de Geometría. Silvestre Santaló en féu una llarga recensió.

D'altra banda, el 2 de maig, Miquel Santaló donà també una conferència, organitzada per l'Associació Germanor. Tingué lloc a l'Institut. Parlà sobre "Un deure de tots davant els trastorns socials presents." (109)

Cal dir que a les eleccions a Diputats a Corts convocades aquest any hi participaren dos professors de la Normal. En candidatures ben oposades, per cert. D'una banda Miquel Santaló, pel partit republicà:

"Los republicanos y socialistas del distrito electoral de Gerona han proclamado candidato a Cortes al joven Profesor de esta Escuela Normal de Maestros, D.Miguel Santaló, queridísimo amigo..."

D'una altra, Joan Gomis Llambías pel partit agrari:

"Con carácter social agrario presenta su candidatura a Cortes por el distrito de la Bisbal el joven Profesor de Ciencias de la Escuela Normal de Maestros Don Juan Gomis Llambías."(110)

Les simpaties de la revista són prou paleses a favor de Miquel Santaló. Tanmateix, ni un ni l'altre sortiren elegits diputats.

L'estiu del 1919 no van realitzar-se les Conferències Pedagògiques. En canvi, a l'Assemblea de Tarragona del Magisteri Públic català, celebrada a Tarragona els dies 21 a 25 de juliol, hi participaren molt activament diversos mestres gironins. Entre els participants hem d'esmentar Cassià Costal i Miquel Santaló, que intervingueren sobretot en el tema 1r.: Formació i selecció del Magisteri. Sobre aquesta Assemblea publicà un interessant article Pere Blasi, subratllant el paper dels mestres gironins, i més concretament els empordanesos. (111)

Hem intentat mostrar, sense cofoisme, la bona activitat de les Escoles Normals gironines al llarg d'aquest quinquenni (1914/1919). Creïem que l'índex més significatiu del reeiximent d'una Escola Normal és la correcta actuació professional dels mestres que hi estudiaren. En aquest sentit sembla que les Escoles Normals de Girona reeixiren en la seva comesa. No deixa de ser significatiu que, sobre un total de 117 alumnes que acabaren la carrera aquests anys en els dos centres, almenys 8 fossin triats per a treballar al Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona.

D'altra banda, almenys dos dels alumnes eixits de l'Escola Normal de Mestres de Girona tindran un paper significatiu a nivell d'organismes internacionals: Pere Rosselló, i Josep Mallart.

En aquesta línia, El Magisterio Gerundense, amb evident orgull, subratllarà l'aportació excepcional d'alumnes que les Normals gironines feren a la "Escuela de Estudios Superiores del Magisterio" de Madrid.

"No hay ninguna Normal de España que dé este contingente a la Superior." (112)

En efecte, per l'esmentada Escola hi havia passat la majoria dels professors de la Normal Gironina: Cassià Costal (1909-1912); Joan Gomis (1910-1913); Manuel Xiberta (1912-1915); Ignasi-Enric Jordà (1913-1916); Miquel Santaló (1915-1918) -tots procedents de les comarques gironines-; com també les professores de la Normal de Mestresses, però que -tanmateix- no eren originàries de Girona: Josefa Uriz (1909-1912); Llúcia i Joana Vallet de Montano (1910-1913); Anna Canalias (1910-1913); Emília Elías (1911-1914); Carme Elorza (1911-1914); Mª Mercè Clutaró (1913-1916); Adela Cortina (1915-1918); Carme Sagarra (1915-1918); etc. Aquesta mena de tradició va continuar amb els alumnes procedents del Pla 1914, o sigui, de les Escoles Normals de Girona recentment establertes. Així, entre l'any 1916 i el 1919 ingressaren a l'Escola Superior els següents ex-alumnes de les Escoles gironines:

Promoció 1916-1919:	Jesús Sanz Poch, secció Lletres
Promoció 1917-1920:	Josep Junquera Munné, secció Ciències
	Joan Herrero Vila, secció Ciències
	Pere Rosselló Blanch, secció Lletres
Promoció 1918-1921:	Carme Isern Galceran, secció Lletres
	Angel Frigola Morató, secció Lletres
Promoció 1919-1922:	Joan Roura Parella, secció Ciències
	Ramon Fagella Rotllan, secció Lletres

(113)

Durant aquest quinquenni el magisteri públic gironí, com ja hem dit, viu força compenetrat amb les inquietuds que somovien els professors i els alumnes de les Escoles Normals gironines. Presidia l'Associació Provincial Lluís Dolz.

La influència de Cassià Costal, com a redactor en cap de El Magisterio Gerundense, era decisiva. Malgrat que els editorials de la revista són sense signatura no podem dubtar de què era ell qui els redactava. I al llarg d'aquests editorials Cassià Costal tracta de tota mena de qüestions que fan referència a l'educació i a l'escola: de metodologies i corrents pedagògics, de didàctiques, de temes de política educativa,...

En l'aspecte de renovació pedagògica podem detectar tres focus principals d'influència: Madrid i la "Institución libre de Enseñanza"; Barcelona amb l'obra pedagògica de la Mancomunitat i l'Ajuntament, concretada en la influència de Maria Montessori; i Ginebra, amb l'Institut J.J.Rousseau.

La influència, directa i/o indirecta de la "Institución Libre de Enseñanza", és patent. No podem oblidar, com ja hem subratllat, que la gran majoria de professors i professores de les Escoles Normals estudiaren a la "Escuela Superior del Magisterio", on les orientacions de l'esmentada "Institución" eren predominants. També hem assenyalat com els millors alumnes sortits de les Normals anaren al mateix Centre madrileny. Els escrits mateixos, ben abundosos, de Cassià Costal reflecteixen aquesta influència. D'altra banda, la revista professional

El Magisterio Gerundense ben sovint reproduïx conferències i articles de capdavanters de la "Institución", en glossa criteris i comenta propostes eixides del seu àmbit (114). En aquest sentit, tampoc podem menystenir El Autonomista, el periòdic republicà gironí, que com veurem més endavant, també reproduïx articles deguts a pedagogs de la "Institución".

En relació amb la influència de la tasca pedagògica de la Mancomunitat de Catalunya i, en un sentit més ampli, a l'orientació de la política educativa de la Lliga o pròxima als seus plantejaments (pensem, per exemple, en escoles de Patronat, com les de Rubí; o en la mateixa Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana) ens cal dir que els mestres gironins mostraren algunes reserves (tal i com estudiarem més endavant). Però, en canvi, també acollirem moltes de les seves iniciatives. Hem d'esmentar, per exemple, la revista trimestral Quaderns d'Estudi (recordem, a tall merament de valor exemplar, que l'Agrupació Normalista la rebia), i més endavant, a partir del 1922, el Butlletí dels Mestres, amb freqüents col.laboracions de mestres gironins (115). També la visita i el contacte amb escoles del Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona, o d'altres societats (la visita a les escoles de Rubí), ben sovint escoles en les quals hi treballaven mestres que eren originaris de Girona (L.Jou i Olió, J.Bosch i Cusí, Sebastià Pla, etc.). La col.laboració amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana fou igualment intensa. Des de la bona acollida a la proposta de crear càtedres de català a les Normals gironines, fins a la participació en Concursos, com el concurs d'Història de Catalunya, o el Concurs de Projecte per a les Normals. Recordem com l'any 1917 Pere Blasi fou premiat per la seva Geografia de Catalunya (116). També foren recolzades des de Girona les Escoles d'Estiu, de les quals la revista del magisteri gironí donà àmplia informació. No sols això, sinó que, a més, alguns dels principals capdavanters del magisteri gironí hi participaren com a conferenciants.(117)

Tanmateix, la influència més sobresortint que per via Barcelona arribà als mestres gironins fou la montessoriana. Ja el març i abril del 1914 El Magisterio Gerundense publicà una sèrie de quatre llargs articles sobre "Maria Montessori y su obra". Val a dir que ja el maig de 1912, Carme Serrat, mestressa de Batet, escriví un article ben interessant sobre "Las Escuelas Montessori. Donde se educa el niño jugando" (118). A l'estiu del 1915, el 27 d'agost, després de la Conferència Pedagògica d'Adela Trayter, a precís de Lluís Moreno, parlà la inspectora de Barcelona Leonor Serrano "larga y elocuentemente sobre el método Montessori, que descansa en bases científicas preconizadas por Binet, Wundt y otros célebres psicólogos y pedagogos" (119). D'altra banda, ja ens hem referit anteriorment al tercer Curs Internacional Montessori, celebrat l'any 1916 a Barcelona.

Menys constant i àmplia, òbviament, és la influència provinent directament dels països europeus. Però sobresurt la correntia pedagògica originada a Ginebra. No podem descuidar que Cassià Costal visqué una colla d'anys a Suïssa. I, d'altra banda, Josep Mallart ben aviat trameté articles seus "Desde Ginebra" (120). També hi residí Pere Rosselló. I ja el curs 1914-15 la biblioteca de la Normal de Mestres adquirí les obres de Claparède, Psicologia del niño i Pedagogía experimental.(121)

Amb tot, hem de dir que el magisteri gironí continuà tenint la seva pròpia dinàmica. En aquest aspecte val la pena de remarcar la pervivència de la tradicional actitud d'autoformació, i de dotar-se d'eines per a aquesta autoformació; en definitiva, la pervivència del que podem anomenar l'esperit de les Converses Pedagògiques. Només que ara la presència i el pes d'instàncies "oficials" és molt més decisòria. Les trobades de mestres, doncs, han perdut una bona part de la seva espontaneïtat originària i la seva convocatòria corre a càrrec o dels inspectors o de la Normal. Uns i altres, però,

volen preservar (tot i que no sempre ho aconseguiren) el caire viu, i basat en la pròpia experiència escolar, de les Converses. Així, i com a botó de mostra, Cassià Costal en resumir les Conferències Pedagògiques de l'estiu del 1916 deia, a propòsit de la de Peñuelas:

"Ha tenido un carácter más práctico que las otras dos, como se desprendía de las primeras palabras del conferenciante, quien mostraba el deseo de que estas conferencias fuesen más propiamente conversas, nacidas éstas precisamente en nuestros lares, y que se prestaban más a la intervención de todos los compañeros, explicando cada uno su modo de proceder en la escuela respecto de una disciplina determinada. Recuerda el Sr. Costal que en el anuncio de las conferencias pedagógicas del año pasado se hacía alusión precisamente a las conversas, y se exhortaba a los Maestros de la provincia a que pensasen hondamente sobre los temas que iban a ser tratados en las conferencias, para que cada uno pudiese aportar en las sesiones el fruto de su pensamiento y el caudal de su experiencia. Así, estas reuniones periódicas del Magisterio serían más interesantes, más sugestivas, menos aparatosas y más eficaces."(122)

En l'aspecte que comentem cal incloure-hi les Conferències Pedagògiques d'estiu (anys 1915, 1916, 1917, i 1918); les Lliçons públiques encetades a Girona l'any 1916; les Conferències Pedagògiques esporàdiques, com les de Figueres del 7 de març del 1916, i d'Olot del 3 de juliol del 1918 (123); i les Converses, a Olot el juny del 1916, o a Figueres, el maig del 1918 (124).

Amb l'afany de completar aquesta ràpida panoràmica del moviment renovador de l'ensenyament primari a Girona durant aquest quinquenni hem de referir-nos breument a alguns altres aspectes. I en primer lloc a les publicacions pedagògiques o relacionades amb el món escolar. En l'aspecte d'obres escolars El Magisterio Gerundense recensiona una colla prou àmplia de llibres deguts a mestres o escriptors gironins. Sense ser exhaustius heus-ne ací alguns: Prosa i Vers de Manel Marinell; i Proses de Joaquim Pla, recensionades per Komensky (Cassià Costal); Garba de Mn. Lluís G. Pla Cargol, per Jaume Ministral; Hores Escolars de Salvador Genís, per J. Bosch i Cusí; Hojas Literarias

para niños, de Manuel Ibarz; Historia de España de Joan Gomis Llambias; La educación post-escolar, de Cassià Costal; Ejercicios de Aritmética, Geometría y Algebra de M.Xiberta; les obres de cal·ligrafia de Manuel Barona, i Elementos de Geometría, de M.Xiberta recensionat per Silvestre Santaló (125). Cal dir que Cassià Costal es definia com a contrari als manuals de text, i al tema dedicà un editorial de la revista l'any 1918 (126).

Tot un altre tema és el de les revistes escolars. Meresqué força atenció de part dels mestres, sobretot a les Conferències Pedagògiques de l'estiu del 1916. Com a model és esmentada la revista escolar de Torroella de Montgrí, Alba, promoguda per Pere Blasi. L'exemple fou seguit pel mestre de la Bisbal, Josep Barceló i Matas, amb Fulla Escolar (n.452, 3 d'octubre, 1917). Tota una altra cosa era Ploma i Llapis, revista dedicada als nens del Grup Escolar gironí, però redactada per adults (direcció de Sebastià Pla, i col·laboracions assídues de Miquel de Palol, Joaquim Pla, Joan Badia, Lluís G. Pla Ginfrè, Carles Rahola, etc.).(127)

Un altre tema que meresqué relativa atenció fou l'educació dels anormals. És especialment interessant l'article de Josep Mallart i Pere Rosselló, "Educación de los niños anormales", publicat al Boletín de la Institución Libre de Enseñanza, i reproduït per El Magisterio Gerundense.(128)

En relació amb el capítol de necrologies només esmentarem la d'Antoni Balmaña i la de Salvador Genís (n.528, 16 d'abril, 1919; i 534, 28 de maig, "En Salvador Genís i Bech", per Gregori Artizà).(129)

Diguem per acabar, que les firmes més assídues a les planes de l'òrgan oficial de l'Associació foren, durant aquests anys, les de Jaume Cluet, mestre de Martorelles; Joan Murtra, Mollet de Perelada, i Secretari de l'Associació del Partit de Figueres; E.Pujol, mestre de Boadella; Silvestre Santaló; Ciriac Concustell, mestre de Vilasacra; Peñuelas del Río, mestre de Garrigàs; A.Gratacós, de Sta.Pau; Joan Tomàs de Begur; Joan Rodà Cabenach, de St.Pau de Segúries; Joan Batlle i Peris;...

d) Les discrepàncies

Contemporàniament a les activitats de renovació del magisteri es plantejaven una sèrie de qüestions molt més polèmiques. També a les Escoles Normals esclataven discrepàncies i desacords significatius. En un cas i en un altre, a vegades amb discrepàncies específiques i en altres casos amb dissensions compartides, es va generant una dinàmica que tindrà el seu moment culminant els cursos 1919-20. Aquesta dinàmica és la que intentarem exposar en aquest apartat.

En l'àmbit del magisteri podem sintetitzar les qüestions polèmiques en quatre temes que, malgrat tenir una certa autonomia i entitat pròpia, sovint s'entremesclen i conflueixen.

El primer d'aquests temes és el de les reivindicacions professionals. Com ja és tradicional en el magisteri gironí, el capítol reivindicatiu acaparà bona part de l'atenció i activitat de l'Associació. Les qüestions pendents eren, sobretot, les salarials i les derivades de la fixació de l'escalafó. Els mestres gironins, en general, es mostraren favorables al programa que havia presentat Rafael Altamira essent director general d'ensenyament primari (1911-1913) i en articles posteriors (130). I disconformes amb el ventall de sous escalafonats pel Ministeri el 1914 següents. Exigien, ben especialment, que el sou mínim fos de 1.000'₧ anuals, i no de 500'₧ com s'entestava a mantenir el Ministeri. El Magisterio Gerundense, per exemple, el novembre del 1914, publicava la següent "Estadística vergonzosa":

"Empleado de Correos (sueldo de entrada)	1.500 ₧
Empleado de Telégrafos (sueldo de entrada)	1.500 "
Policia secreta	1.500 "
Guardia civil	1.000 "
Guardia de orden público	1.000 "
Empleado de tranvia	1.250 "
Bedeles, ordenanzas, y porteros	1.000 "
Aguador, 30 cubas diarias, a 0,10 ₧	1.200 "
<u>MAESTROS con Carrera y Titulo</u>	<u>500 "</u>

El tema salarial s'anirà agreujant i serà un dels mòbils de la campanya que s'engegarà el darrer trimestre de l'any 1919.

D'altra banda, les reivindicacions també es dirigien vers les Diputacions. En efecte, la llei del 1857 assenyalava amb càrrec al pressupost de les Diputacions un augment gradual de sous que afectava només un 30% dels mestres. Cal dir que les Diputacions catalanes no acomplien amb l'establert per la llei. Segons Alexandre Galí, l'any 1914 l'única Diputació catalana que estava al corrent dels pagaments esmentats era la de Girona. Ara bé, en instaurar-se la Mancomunitat, en comptes de satisfer el deute legal i de justícia, la situació encara empitjorà. Fins i tot a Girona sorgí el problema. I s'allargà fins el 1917, i més endavant, malgrat les converses de Prat de la Riba amb alguns mestres representatius. No podem descuidar que les Diputacions i la Mancomunitat estaven en mans de la Lliga. Per això pot escriure Alexandre Galí, amb tota la raó:

"No creiem que mai cap partit polític s'hagi guanyat, per una gasiveria mesquina, la desafecció d'una quantitat tan considerable de persones, les més ben disposades i les de més fàcil accontentar del món."(132)

A Girona, a més, el contrast amb l'actitud del partit republicà era brutal. Així, Josep Irla, com a Diputat provincial, féu gestions a favor dels mestres, molt ben rebudes -com calia preveure- pels mestres.(133)

Aquesta actitud de gasiveria i menyspreu de la Lliga vers l'escola i els mestres públics tingué òbvies i greus conseqüències. No hem de descuidar que ja el 1907 la majoria de mestres públics veien amb enormes prevencions la possibilitat d'una autonomia escolar. Amb tot, s'anava obrint pas una actitud favorable al catalanisme polític entre els mestres joves capdavaners (Llorenç Jou, Josep Piñol, Solé i Oliver). Però la Lliga cometé error rera error en el camp de l'educació, amb la seva política elitista, tal i com escriu Alexandre Galí:

"Els mestres se sentien molestats per la política de les élites, que seguia la Lliga amb el seu capdavanter Josep Puig i Cada-

falch". Els homes de la Lliga, polítics i homes de cultura, desconeixien els mestres públics. No sols els desconeixien, els menyspreaven. El mateix any 1914, tal i com reporta Alexandre Galí, Frederic Culi i Verdaguer es queixava "del menyspreu global del catalanisme envers els mestres públics". I afegeix A.Galí,

"Posat el catalanisme públic i privat a refer els quadres de la nostra cultura, els mestres quedaven compresos en el menyspreu general que desvetllaven les organitzacions de l'Estat".

"La creació del Consell d'Investigació Pedagògica l'any 1913 va ferir els mestres,...perquè el magisteri oficial fou l'únic que no va ésser tingut en compte en la creació del dit organisme. L'Homs va ésser el primer a obrir la porta de les corporacions populars als homes de les Escoles d'assaig, però hom dubta que el prestigi de tres anys d'estudi a la Universitat de Xicago fos suficient per a acreditar de competència davant dels mestres que no havien anat a Xicago, però s'havien bregat en l'ensenyament dins les pitjors condicions imaginables, i molt sovint, com hem vist, amb gran eficàcia."(134)

Per això la Lliga havia perdut fins i tot la simpatia franca de Llorenç Jou i Olió. Els recels i l'amargor eren la tònica dominant. Jou i Olió, en efecte, escrivia l'any 1917:

"Nosaltres administrativament depenem de Madrid avui per fortuna; cal repetir-ho, avui per fortuna, car en la gran massa dels polítics catalans i de tot el moviment intel·lectual del catalanisme rarament s'és albirada una orientació que en l'aspecte favorable als mestres es pugui comparar amb les orientacions vingudes del centre. Els poders locals de Catalunya, els homes cimals del catalanisme tindran gran feina a desfer-la, la desconfiança dels mestres, que amb pena hem vist com els nostres parlamentaris, tan actius en altres qüestions, mai no l'heu abordat, el problema de les primeres lletres; més aviat el tracten amb desafecte, amb negligència, amb indiferència en les hores que el plet es troba plantejat en les Corts de Madrid."(135)

Si aquesta és la valoració global, a nivell de Catalunya, no cal dir com era un tema viu a Girona. Aquest és, precisament, el segon dels temes polèmics a què ens referíem a l'inici d'aquest apartat: la relació i l'actitud del magisteri gironí davant el catalanisme polític.

I en primer lloc, el debat sobre la llengua catalana en l'ensenyament. Sense oblidar el camí fet en anys anteriors als que nosaltres estudiem aquí -i dels quals hem fet algun esment en el capítol I d'aquest treball-, hem de convenir que del 1914 al 1919 és quan la qüestió pren més embranzida. A redòs, òbviament, del clima general propiciat per l'afer de la Guerra Europea.

Significativament, al número del 14 de gener del 1914, El Magisterio Gerundense publica la següent "Nota de la Redacción":

"Siempre se ha hecho así, en esta casa. Pero el caso es que no vienen, esos artículos de colaboradores espontáneos, dignos de ser publicados.

Lamentábase Mestre Jordi hace algún tiempo de que EL MAGISTERIO GERUNDENSE, como sus hermanos El Clamor del Magisterio, El Magisterio Tarraconense y El Avisador del Magisterio, no publicase, de vez en cuando, algo en catalán. Sobre esto, tienen la palabra, o la pluma, todos los Sres. Maestros y Maestras de la provincia.

EL MAGISTERIO GERUNDENSE se honrará muchísimo si alguna pluma brillante se decide a enviarnos notas, artículos, crónicas, estudios, escritos en el idioma de Ausias March, de Jacinto Verdaguer, de Juan Maragall, de Apeles Mestres, de Eugenio D'Ors..."

Acollint-se i agraint la invitació, Joan Murtra, el 28 de gener publica l'article "Notes", escrit en català. I a partir d'aquest moment, els articles en català no són rars i de dia en dia sovintegen.

D'altra banda, a les Conferències Pedagògiques de l'estiu del 1915, Josep Barceló i Matas exposà la seva ponència sobre "La lengua castellana y su Gramática en las Escuelas de Cataluña. Medios de que se puede servir el Maestro para darles a conocer pronto y prácticamente". La ponència defensava:

"1ª. La obra de la escuela es eminentemente educadora; luego el medio de comunicación entre el maestro y el educando será en la lengua que éste posea al entrar en la escuela y no se dejará la lengua propia como medio de educación hasta que el niño esté en disposición de educarse en otra distinta.

2ª. Las lenguas todas se adquieren por la práctica y el uso constante y no por la Gramática; ésta sólo

pide y perfecciona la lengua que ya se posee.
 3ª. El estudio de la Gramática se hará a medida que el niño pueda inducir por propio esfuerzo las leyes íntimas del lenguaje."(136)

La conferència és un índex clar de l'interès que la qüestió anava prenent entre els mestres gironins. Però també podem observar que, malgrat alguns progressos en l'avaluació del lloc que pertoca a la llengua dins el sistema escolar, la visió encara predominant és la que hem anomenat subsidiària del castellà.

En el curs de les mateixes Conferències Pedagògiques, Sebastià Pla, tot exposant "El Arte en la Escuela", mostra, encara que accidentalment, una actitud més unívocament catalana:

"1ª. La escuela más pobre puede ser bella:...Debemos intervenir directamente en la creación de nuevos locales escolares, tendiendo a ajustarlos a un modelo nacional que, concretado a Cataluña, debería ser de valor esencialmente catalán."(137)

Entretant l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana propugnava i propagava l'escola catalana. Així, a Girona, per exemple, el Sr. Daniel Girona exposà aquesta idea en una conferència celebrada el setembre del 1916.(138)

Així que avançaren els mesos la qüestió de la llengua catalana a l'ensenyament adquirí gran actualitat. Sobretot en els cursos 1917/18 i 1918/19. Per exemple, "La conversa pedagògica de Figueres" del mes de maig del 1918 girà entorn de la problemàtica llengua catalana/llengua castellana (139). També la Conferència d'Olot, celebrada uns dies més tard, tractà del mateix tema; en fou ponent Manuel Viñas, mestre de Montagut. (140)

El curs 1918/19 fou el moment àlgid. Hi ha un clima general d'il·lusió, de confiança entusiasta sobre els projectes polítics i educatius del futur immediat. Eren els mesos d'efervescència després de la derrota dels Imperis Centrals. Hi ha via una autèntica eufòria, tots els programes semblaven possibles. D'aquesta atmosfera contagiosa el magisteri públic gironí n'estava ben amarat. Massa aviat, però, el curs dels esdeveniments polítics desinflatà optimismes i il·lusions.

Tanmateix, en aquest context inicial d'eufòria, el tema del català com a llengua escolar assoleix fites noves. Constatem, per exemple, un augment molt notable dels articles escrits en català a El Magisterio Gerundense. Síntoma clar de què un sector prou nombrós i, sobretot, qualificat del magisteri gironí anava arreglant-se en el procés de normalització lingüística. D'altra banda, apareixen articles amb un enfocament nou sobre el català a l'escola. Ens referim, concretament, als tres articles de Salvador Genís, "El plet lingüístic a les nostres escoles."(143)(Vegeu Apèndixs):

"L'idioma que'l noi o la noia parlen, i cap altre, es el que ha de servir per a la llur educació escolar."

Aquests articles devien ser dels darrers que escriví Salvador Genís, perquè uns mesos més tard, el 27 de març del 1919, moria.

En una positura semblant trobem Jesús Sanz, en defensar que l'escola a Catalunya no ha de ser estatal, sinó al servei de la societat catalana, i per tant catalana, sobretot en raó de la llengua utilitzada (142). El mateix editoria- lista de l'òrgan oficial de l'Associació de Mestres de Girona es definia sobre l'afer del català, tot mostrant-se favorable a l'ús del català a les escoles.(143)

Amb tot, a partir del 1'abril del 1919 el clima que respira la revista professional torna a ser més pessimista. Segurament que cal relacionar-ho amb el canvi de govern i l'agreujament de les tensions socials i polítiques generals. En tot cas, i gairebé com si fos un reflex fidel de les noves circumstàncies, la Conversa Pedagògica celebrada a Llívia, el 24 de juny, es desenvolupa amb evidents ambigüitats. Parlà com a ponent el mestre de Puigcerdà, Sr.Bonilla, sobre "Manera de enseñar el catalán y el castellano en las escuelas". Estableix com a principi que cal partir de la llengua del nen (el català), per a passar posteriorment a la utilització oral del castellà, i un cop dominat oralment desembocar a l'aprenentatge de la lectura i escriptura castellanés, per finalitzar l'es-

colaritat obligatòria utilitzant el castellà. En definitiva, passos graduals, però encaminats a l'aprenentatge del castellà. En la conversa intervingueren amb notes crítiques i poc favorables al català els mestres d'Urtg, Sr.Coll, i d'Isòbol, Sr.Mise-rachs. Clogué l'acte l'inspector de la zona, J.Montserrat Torrent, amb una intervenció ambigua que, a un mateix temps, volia satisfer els criteris pedagògics i els imperatius legals.(144)

Un segon aspecte, més conflictiu, és el de les relacions entre el magisteri gironí i les Institucions catalanes (Mancomunitat, Diputacions, Ajuntaments), i el debat sobre l'autonomia de Catalunya, amb especial referència a l'autonomia escolar.

Cal dir, de bon principi, que la postura dels mestres públics gironins, en general, era de reticència davant la Mancomunitat de Catalunya. La malfiança, com hem dit anteriorment, es basava en l'incompliment dels deures financers contrets per les Diputacions amb els mestres, i en la política educativa d'elitisme de la Lliga, i en els prejudicis sobre els mestres públics que demostraven els dirigents de la Mancomunitat. L'actitud de desconfiança envers la Mancomunitat es fa patent, per exemple, en uns articles de Joan Murtra.(145)

A principis del 1917, El Magisterio Gerundense, comenta elogiosament els articles de Mestre Jordi (L.Jou i Olió), però afegeix:

"...sólo desearíamos que la "columna" fuese más templada en sus ardores catalanistas." (146)

Tanmateix, el tema aconsegueix la màxima actualitat a partir del curs 1917/18. En efecte, el debat sobre l'autonomia de Catalunya estava en l'ordre del dia, i hom reclamava que l'ensenyament fos competència de les Institucions autònomes. La positura, però de El Magisterio Gerundense, en aquest punt, i recordant les humiliacions de quan l'ensenyament primari depenia dels Ajuntaments, i les actituds de les Diputacions catalanes, és ben clara:

"...Nosotros sostenemos el criterio de la Nacional, que es el de todos los maestros de España: La Escuela primaria debe ser dirigida, organizada, y remunerada, ÚNICAMENTE por el Estado.(...)"

Conste, por otra parte, que nosotros somos amantes de la autonomía y de todas las libertades.(...)"
(147)

Al número següent, el prestigiós mestre Francesc Navés publicava una carta oberta a Llorenç Jou, assenyalant la seva postura contrària a la descentralització de l'ensenyament primari (148). El mateix Llorenç Jou i Olió publicà l'article "Autonomia Municipal" (149), contrari al traspàs d'ensenyament als Ajuntaments. També Joan Batlle i Paris, mestre d'Aguilana, exposà el seu criteri contrari a l'autonomia en l'àmbit de l'ensenyament primari.(150)

Reneix el debat al curs següent, 1918/19. Amb postures més matisades. Així, es mostra favorable a l'Autonomia, R.Fàbrega, de Llagostera, en l'article "Sobre la qüestió autonomista" (151). Als mestres els preocupava la possibilitat de tornar a dependre dels Ajuntaments. Ho consideraven un retrocés i un perill d'arbitrarietats i caciquisme. Per això defensaven la seva dependència de l'Estat, o -en alguns casos- d'un possible Govern Català. Aquesta era la postura de la mestressa de Santa Pau, Concepció Senties (152), 22 de febrer (sic per gener), "Carta abierta". Més explícitament autonomista era Jesús Sanz en el seu article "Problemes Pedagògics:L'Escola, fi o medi?".

L'anàlisi més lúcida, políticament, de la qüestió és la que féu Pere Blasi, mestre de Torroella de Montgrí, en l'article "El Magisteri i l'Autonomia" (153). Planteja un problema que anirà aguditzant-se amb el temps, i que arribarà a la seva culminació amb l'Estatut d'Autonomia del 1932. Crida l'atenció, concretament, sobre el perill de l'establiment possible d'una doble xarxa d'escoles públiques, les de l'Estat i les del Govern català (o dels Ajuntaments). Pere Blasi s'oposava frontalment a aquesta solució. Estrenava una actitud que esdevindrà tradicional entre els mestres gironins -com veurem més

endavant-. L'oposició a aquesta doble xarxa escolar es fonamentava en el que voldria dir de desvinculació de l'escola pública popular (l'anomenada "estatal") de les Institucions catalanes, amb les consegüents discriminacions, i en la ruptura de la unitat del magisteri públic català.

No cal insistir en la manera com a les Escoles Normals gironines, aquest tema de la llengua catalana fou plantejat. Recordem només, a títol de memorial, l'enquesta i les gestions promogudes per l'Agrupació de Normalistes, i la implantació prou reeixida de les càtedres de llengua i literatura catalanes als dos Centres gironins.

Un tercer tema que es planteja, val a dir que durant aquest període sense massa convenciment ni virulència, perquè la causa ja es donava per perduda, és el de l'ensenyament privat. En aquest aspecte recollirem només dues referències que ens demostrin la pervivència del vell contenciós. En efecte, a "Pàgina Pedagògica"(VIII) (154), hom fa un dur atac a l'escola privada, com a escola classista, i propugna el reforçament de l'escola pública, fins i tot amb mesures legals de gran radicalisme:

"que para cursar una carrera o entrar en una dependencia del Estado, se exija una certificación que acredite que el interesado ha recibido la enseñanza primaria en una Escuela Nacional".

Més significativa és, encara, la nota publicada el setembre del 1918, "Un triunfo de la Escuela Nacional" (155), on comenta, amb evident satisfacció, el tancament d'un col·legi privat, gràcies al bon treball dels mestres públics Adela Trayter i Josep Barceló i Matas.

Aquesta darrera referència ens mena al quart tema polèmic que tenia plantejat el magisteri gironí. Ens referim a la presència, i fins control, de l'Església catòlica sobre l'ensenyament públic. En definitiva, la qüestió de l'ensenyament laic o confessional.

Inicialment, es partia d'una base de certa convivència, a desgrat de les discrepàncies. N'era tot un indicatiu, per

exemple, que a Figueres, el maig del 1916, tingués lloc una conversa pedagògica presidida per l'inspector J. Montserrat Torrent, a la qual hi assistí també Cassià Costal. L'inspector Montserrat Torrent exposà el seu criteri sobre la importància cabdal que tenia l'ensenyament religiós i l'educació catòlica en les escoles primàries. I cedí la paraula a Cassià Costal, el qual es veié obligat a manifestar la seva personal discrepància respecte a l'orientació que havia assenyalat l'inspector de la zona (156). En aquesta mateixa línia de pluralisme podríem esmentar la conferència pronunciada a la Normal pel bisbe de la diòcesi, conferència que va ser presidida pel Director del Centre, Cassià Costal (157). Com, en un sentit completament divers, la Conferència Pedagògica pronunciada a l'estiu del 1916 per Miquel Santaló sobre "Lo que puede hacer el Magisterio por la cultura patria", on defensa una religiositat que podríem anomenar "deïsta", com un dels puntals del "ideario" del Magisteri:

"La forma era otra, el dogma también; la esencia, la misma. Así resulta que una religión distinta de la nuestra, no es sino una manera diferente de considerar y de establecer la relación del yo con Dios. Harto se ha dicho que no tanto se discutía la verdad entre las religiones, como la fe que supone una creencia, una opinión mia, cuestión subjetiva,..." (158)

Sembla, doncs, que dins el magisteri públic gironí predominava una postura pluralista i respectuosa. Amb una certa tendència a ocupar els càrrecs directius i a ser els capdavanters d'aquells mestres o professors no pas "confessionals catòlics" (Cassià Costal, Miquel Santaló, Lluís Moreno Torres,...). Si en aquest context tenim present el pes de l'integrisme catòlic, i fins la voluntat confessional dels sectors més oberts del catolicisme gironí, no ens estranyarà gens que es vagi cap a un agrupament dels mestres catòlics. Agrupament, que al seu torn, serà vist per certs sectors del magisteri públic com una ruptura de la unitat del magisteri i un intent d'imposar les tesis "confessionals" a l'escola.

Creiem que el primer símptoma clar d'aquesta contra-

ofensiva catòlica fou l'organització, l'estiu del 1918, d'uns Exercicis espirituals i pedagògics per a Mestres i per a Mestresses. Els de Mestres es feren a Banyoles, donats pel P.Ruiz Amado; i els de Mestresses a Girona, també a càrrec del P.Ruiz Amado, i hi assistiren 60 mestresses (159). Val a dir que l'òrgan de l'Associació del Magisteri protestà de què la nota sobre aquests Exercicis espirituals fos una nota "oficial" de la Inspecció (concretament de J.Montserrat Torrent), per creure que ultrapassava les seves atribucions.(160)

L'estiu del 1919 es repetiren.Els d'homes a Banyoles anaren a càrrec del P.Ruiz Amado, del P.Dalmau, S.I.; del Dr.Morera; i de l'inspector J.Montserrat Torrent. El darrer dia hi assistí també Joaquim Font i Fargas.(161)

En contrapartida, i com a mostra d'aquest caire pluralista que volia tenir l'Associació Gironina i el seu òrgan de premsa, El Magisterio Gerundense donà àmplia informació de la política educativa del PSOE, amb motiu de la celebració del seu Congrés.(162)

En certa manera, aquesta contraposició ideològica al si del magisteri gironí queda plasmada en les candidatures de les eleccions de l'any 1919, en presentar-se Miquel Santaló pels "republicanos y socialistas" i Joan Gomis pels "social agrarios".

Aquests desacords que van congriant-se en el magisteri gironí tenen també, com hem dit, el seu reflex a les Normals. De fet, ja des d'un bon començament, no són rars els malentesos al si dels Claustres de les Escoles Normals. Algunes de les desavinences són provocades per meres raons personals o per contraposició d'interessos. Però no podem sotreure'ns a la idea de què fins en aquests casos, per sota, hi bateguen discrepàncies més fondes, de caràcter ideològic.

Ben cert que, sovint, va regnar una certa companyonia i fins i tot amistat, entre el professorat. Sobretot durant

aquests anys inicials tothom procurà de llimar diferències. Pot ser paradigmàtica la celebració del bateig de la filla del professor Manuel Xiberta, Joana. Assistiren a la festa tots els professors de l'Escola de Mestres. Els padrins de la nena foren Joanita Roqueta i el professor Cassià Costal. Oficiava el professor Mn.Jordà, assistit per Mn.Florenci Elías, i per Mn.Manuel Barceló, tots tres professors de l'Escola. I solemnitzava l'acte, el professor de Música, Tomàs Sobrequés, interpretant unes peces a l'orgue.(163)

Però seria ingenu de pensar que en uns Claustres amb personalitats ben definides i amb ideologies contraposades tot hagués de ser harmonia i flors i violes. No; a les Normals de Girona els professors discrepaven, i discrepaven agrament. La veritat és que no ho sabríem interpretar negativament, perquè vol dir que hi havia un notable pluralisme ideològic i una sana llibertat a l'hora de judicar esdeveniments i d'orientar l'Escola. Gairebé sembla superflu haver de fer aquesta defensa del pluralisme al si d'un col·lectiu d'ensenyants. Però ens ha semblat necessari enfront de l'interès en presentar les institucions docents modèliques de Catalunya com si fossin una bassa d'oli, o com si haguessin de ser-ho. Ja d'entrada, per tant, volem dir que a les Normals de Girona hi havia actituds fonamentals contrastades.

Els mateixos ex-alumnes -malgrat la tendència a a amorosir el record- ho diuen. Era, doncs, un fet conegut i que tenia, d'una manera o altra, una repercussió exterior.

"De vegades, des dels passadissos, sentíem les discussions que tenien lloc a la sala de professors"
-ha escrit Lluís Mª Mestres-.(164)

D'aquestes discrepàncies, dissortadament, en resten pocs documents. Les actes de les sessions claustrals recullen alguns d'aquests desacords, però no amb amplitud ni prou fidelment. Les actes, ja se sap, s'escriuen pensant en la història. Tanmateix, hi ha algunes polèmiques prou significatives que usarem a pleret.

A l'Escola de Mestres els primers indicis de discordança apareixen ja en el curs 1914/15:

"El Sr.Teigell manifestó que él no quería firmar el Acta, porque no contenía ciertas manifestaciones hechas por dicho señor en tal sesión. El señor Presidente contestóle que en las Actas se acostumbraba poner sólo los acuerdos que se toman, ya que sería imposible recoger nota exacta de todo lo que dicen todos los Sres.Profesores en las sesiones".(165)

Al curs següent té lloc una forta controvèrsia que sembla centrada en el paper i drets dels professors especials. De fet, els promotors principals de la discussió foren José Feito i Mn.Pere Cervera.

"A continuación se acordó informar favorablemente la instancia de D.José Feito García, Profesor de Francés, que solicita del Rectorado autorización durante el presente curso para dedicarse a la enseñanza privada de Francés a los alumnos que no cursen los estudios del Magisterio.

El Sr.Teigell manifiesta que el Sr.Sanz, Auxiliar gratuito de esta Escuela, se dedica a la enseñanza privada sin la correspondiente autorización.

Interviene el Sr.Font en el asunto, haciendo presente que comprobará si otros Sres.Profesores continúan dando clases privadas; si así fuera, formulará también la queja correspondiente.(...) El Sr.Gomis Llambías denuncia que el Auxiliar propietario de Ciencias, Don José Gumbau Serra no reside en esta capital.

El Sr.Director contesta que de todo ello se dará cuenta a la Superioridad.

El Sr.Teigell protesta que no funcione la Junta económica en este Establecimiento. El Sr.Director le contesta diciendo que se atiene a lo estatuido por el Art.77 del Real Decreto de 30 de agosto de 1914.

Por último, el Claustro acordó con la protesta del Sr.Director, celebrar Claustro extraordinario el día 11 del mes próximo para leer las efemérides de la clase de Pedagogía y formular la propuesta de Secretario, levantándose inmediatamente la Sesión".(166)

Ja endevinem que els trets van contra Cassià Costal i la seva gestió (acusacions contra Jesús Sanz, i Josep Gumbau; la referència a "Las efemérides de la clase de Pedagogía",etc.). Sigui com sigui, el dia 11 de març se celebrà el claustre

extraordinari. L'acta de la sessió és molt curta, i segurament amaga el debat real que degué tenir lloc. En tot cas, sembla clar que Cassià Costal contraatacà eficaçment.

"Acto seguido se procedió a la propuesta de Secretario para ser elevada a la Superioridad, recayendo dicha propuesta, por unanimidad, en D. José Feito y García, Profesor de Francés. Inmediatamente, el Sr. Director manifestó que presentaba la renuncia de su cargo con carácter irrevocable por motivos de salud.

También manifestó el Sr. Director que acababa de recibirse un telegrama del Il. Sr. Director Gnal. de Primera Enseñanza, que dice lo siguiente: "...Art. 78 R.D. 30 agosto 1914 debe interpretarse sentido que Profesores especiales y Auxiliares que no sean propietarios no pueden formar parte claustro no pueden ser nombrados Secretarios según el Art. 75 si el Claustro los propone en este caso el Secretario no tendrá voz ni voto en los Claustros". Seguidamente, se levantó la sesión." (167)

A aquest claustre hi havien assistit, segons consta al marge, Costal, Saurina, Sobrequés, Cervera, Gomis O., Teigell, Gomis Ll., Coll, Sagué, Xiberta, i Feito. Tanmateix només signaren l'acta Costal, Barceló, Xiberta i Sobrequés. Aquesta anomalia denota que la polèmica no s'havia acabat. I, en efecte, en un nou claustre extraordinari, el 18 de maig, la controvèrsia reneix.

"Hecha la pregunta por el Sr. Presidente de si se aprobaba y firmaba el acta de referencia, pidió la palabra el Sr. Cervera é hizo las manifestaciones que siguen: Que a su entender no puede aprobarse el acta, toda vez que no han sido llamados a Claustro los Sres. Profesores especiales interinos, siendo así que estuvieron presentes en la última sesión y en la cual se tomaron acuerdos.

Contesta el Sr. Director accidental diciendo que no han sido llamados para dar cumplimiento a un telegrama de la Dirección General...

Dice el Sr. Cervera que, aceptando con el debido respeto todas las disposiciones emanadas de la Superioridad, insiste en su punto de vista, ...siendo permitido el derecho de los especiales interinos a formar parte del Claustro por una resolución del Rectorado que, ...en contra de la práctica que iba estableciendo el Sr. Director D. Casiano Costal no invitándoles a Claustro, dictó hace más de un año.

Por otra parte, en la última sesión se tomaron por el Claustro en pleno acuerdos trascendentalísimos,... Pregunta, además, el Sr.Cervera, si este telegrama es el que responde a una consulta que elevó el Sr.Director hace más de un año, pues parece serlo porque al dar cuenta del mismo, el Sr.Costal dijo: "Por fin llegó el dichoso telegrama."

El Sr.Costal le contesta que sí.

Manifiesta también el Sr.Cervera que tampoco puede aprobar el acta, porque en ella se omite la relación de hechos importantísimos que motivaron la última sesión extraordinaria, dando como resultado la dimisión con caracter irrevocable por motivos de salud, que de su cargo de Director presentó el Sr.Costal, a satisfacción del claustro.

El Sr.Costal defiende su actuación y manifiesta...que en el acta que acaba de leerse sólo consta, como siempre, únicamente los acuerdos tomados.

El Sr.Xiberta...dice que la campaña contra el Sr.Director accidental era tendenciosa y que, por lo tanto, debía manifestar que no fué a satisfacción suya la dimisión que presentó de su cargo el Sr.Costal.

El Sr.Sobrequés se adhiere a las palabras del Sr.Xiberta, declarando, sin embargo, que en la última sesión vió con gusto la dimisión del Sr.Costal. Añadió que firmaba el acta, porque está redactada tal cual se convino redactarla.

El Sr.Barceló dice que tampoco vió con gusto la dimisión del Sr.Costal porque le ha guardado siempre todos los respetos y consideraciones y que firmaba el acta porque él la redactó en la forma convenida. Suscriben y se adhieren a todas las manifestaciones del Sr.Cervera, los Sres.Gomis Oromí, Gomís Llambías y Feito García." (168)

Podem observar com va configurant-se dos grups antagònics, al voltant de Cassià Costal i de Joan Gomis Llambías, respectivament. El debat tingué encara una darrera manifestació a la sessió extraordinària del 4 de juliol del 1916.

"Abierta la sesión...el mismo Sr.Presidente ha manifestado su disconformidad con la redacción del acta leída...; se ha entablado una pequeña discusión en que han intervenido los Sres.Presidente, Gomís Llambías y Cervera...han puesto a discusión el formular la propuesta para Secretario de la Escuela. El Sr.Presidente ha propuesto al Profesor numerario de Matemáticas Sr.Xiberta; y el Sr.Cervera ha propuesto que se aplazara esta propuesta...El Señor

Presidente...estimando improcedente el aplazamiento pide que se proceda a votación. Hecho esto ha dado el siguiente resultado: Sr.Costal vota para Secretario al Sr.Xiberta; el Sr.Gomis Llambías, vota en blanco; el Sr.Xiberta, vota en blanco; el Sr.Gomis Oromí, vota al Sr.Xiberta; el Sr.Barceló, vota al Sr.Xiberta; el Sr.Gumbau, vota al Sr.Xiberta; el Sr.Cervera, vota en blanco; el Sr.Sobrequés vota el Sr.Xiberta, queda por tanto propuesto por mayoría de votos...D.Manuel Xiberta Roqueta." (169)

Fins a un cert punt, doncs, aquesta controvèrsia configura els dos corrents ideològics que conviuran al si del Claustre del Professorat de la Normal de Mestres. D'altra banda, aquesta divisió del professorat ben segur que es projectava sobre l'alumnat. Recordem, en aquest sentit, com contemporàniament l'Agrupació de Normalistes es trobava abocada a pregones dissensions internes. En tot cas no creiem que sigui una mera casualitat que fossin els professors Gomis Ll., i Teigell els que es queixessin de l'actitud de l'Agrupació i de Minerva.

"Los Sres.Gomis Llambías y Teigell se quejan de un suelto publicado en el mes de enero en la revista "Minerva"...por ser incorrecto con el Profesorado. También deja mucho que desear la conducta de la Sociedad por la falta de respeto y consideración al Profesorado y a los alumnos de otros centros."
(170)

Les controvèrsies també afloraren a l'Escola de Mestresses. Fins i tot cal dir que començaren a presentar-se abans que a l'Escola de Mestres. Les protagonitzà també, i significativament, Mn.Pere Cervera. Al claustre del 26 de febrer del 1915, en efecte, s'havia discutit la sol.licitud presentada per Aurèlia Pérez Minón d'ocupar una Auxiliaria gratuïta de cal.ligrafia, i a l'hora de la votació hi havia hagut una marcada divisió d'opinions. Tot seguit va passar-se a discutir una altra instància, que l'acta no especifica qui la presentà però hem de creure que era d'Estrella Noguier; sol.licitava l'Auxiliaria gratuïta de Lletres. La Directora, Dolors Pastor, no creu necessari aquest nomenament. Però,

"El Sr.Cervera no se muestra conforme con el criterio de la dirección, entendiendo que es necesario el

nombramiento ya que la auxiliar gratuita Srta.Orri no puede,...desempeñar clases, por haber sido nombrada, según el Sr.Cervera, sin haber cumplido la edad reglamentaria. La Sra.Directora afirma que la Srta.Orri fue propuesta y nombrada con arreglo a las disposiciones vigentes...

El Sr.Cervera insiste...La Sra.Directora le hace notar que es requisito señalado como indispensable... el que sean necesarios; y manifiesta de que no conviene a su entender que se establezca un criterio excesivamente amplio para dar entrada a personal que no sea de plantilla, pues la experiencia ha demostrado en esta Escuela, que en ocasiones se ha perturbado el buen régimen de este Establecimiento, resultando difícil convencer a alguna auxiliar gratuita de lo limitado de sus derechos y dándose el caso de pretender que se suspendieran los exámenes y se modificaran los tribunales a petición de dicha auxiliar. El Sr.Cervera dice que aquella auxiliar tenía razón porque los tribunales en el pasado junio estaban ilegalmente constituidos. La Sra.Directora advierte al Sr.Cervera que no procede emitir juicios sobre este asunto si no pretende dar una lección al Rectorado que resolvió. Contesta el Sr.Cervera que no dá lecciones al Rectorado ni las admite de nadie, ni de la Sra.Directora, que en junio se vulneró la ley...Esta manifiesta al Sr.Profesor de Religión que está equivocado. Y el Sr.Cervera repite que en junio se vulneró la ley...D.Rosina Escalas también dice que fue ilegal la constitución de los Tribunales de junio. La Presidencia insiste en que no debe tratarse de un asunto resuelto por la Superioridad y pone a votación la necesidad del nombramiento de una auxiliar de Letras (gratuita). Votan en pro...los profesores especiales Sra.Escala, y Sres.Cervera, Teigell, Gómez y Sagué. Y votan que no es necesario el nombramiento las señoras Uriz, Elorza, Elías, Vallet, Josefa Pastor, Vidal, el profesor especial Sr.Saurina y la presidencia".

(171)

L'afer dóna la sensació de cenyir-se a una mera qüestió entre professors numeraris i interins. Però veurem de seguida com en la discussió hi ha implícits, també, elements de caire ideològic. En efecte,

"Por orden de la Presidencia se da lectura a una comunicación firmada por las Sras.Profesoras numeraris, Dª Josefa Uriz, Dª Carmen Elorza, Dª Emilia Elías, Dª Lucia Vallet y Dª Juana Vallet solicitando de la Dirección convoque a reunión extraordinaria de Claustro. Manifiesta Dª Dolores Pastor que en

virtud de dicho oficio la Dirección se ha visto obligada reglamentariamente a reunir Claustro y en virtud del reiterado deseo manifestado por las Sras. Profesoras numerarias de que se hallasen presentes el mayor número de individuos del mismo, se han hecho las citaciones en la forma especial que habrán observado. Y que siendo ajena a la iniciativa.. de la celebración de esta reunión, cede la Presidencia a la más antigua de dichas señoras y se retira del local.

Ocupa la Presidencia Dª Josefa Uriz, quien manifiesta al Claustro que el asunto objeto de la reunión, es el que consta en el acta de 11 (sic) de febrero próximo pasado y ruega a la Sra. Secretaria que proceda a la lectura de dicha acta. Terminada la lectura el Sr. Cervera pide la palabra contestando la Presidencia que teniendo derecho a usarla en primer término se la concederá al Sr. Cervera inmediatamente después.

Acto seguido Dª Josefa Uriz declara al Claustro que según documentos que obran en Secretaría, no es cierto lo repetidamente afirmado por el Sr. Profesor de Religión, D. Pedro Cervera, en la sesión cuya acta acaba de leerse, que en consecuencia el Profesorado numerario y auxiliar presente, más los Sres. Profesores especiales cuya conformidad con esta actitud se da por descontada siempre que no declaren lo contrario, considera que los conceptos emitidos por el Sr. Cervera constituyen grave ofensa contra Dª Dolores Pastor en el pleno ejercicio de su autoridad directiva, siendo a la vez lesivos para la dignidad académica y para el respeto debido al Claustro; por lo cual en funciones de Presidente accidental amonesta a D. Pedro Cervera. Concedida la palabra a este señor, manifiesta que en el acta constan palabras que él no pronunció y contra las cuales no pudo contestar por no haber asistido a la sesión en que dicha acta se aprobó. La Presidencia llama la atención del Sr. Cervera sobre la ofensa que envuelve la suposición de que los señores firmantes del acta hayan podido suscribir nada que sea contrario a la realidad de lo sucedido. El Sr. Cervera manifiesta que en todo caso al pronunciar esas palabras no quiso darles el sentido en que se habían interpretado. Pide la palabra el Sr. Teigell, quien dice que con su firma no se hace responsable de todo cuanto se consigna en el acta. La Presidencia interesa de la Sra. Secretaria que tome nota a ser posible textual de las manifestaciones que vaya haciendo el Sr. Teigell. Continúa este Señor sosteniendo que su firma solo afecta a aquella parte del acta en que se consigne algo que concierne a él exclusivamente. Protesta de que la Presidencia

le haya interrumpido, contestándole Dª Josefa Uriz que hubiera estado en su derecho al hacerlo; pero que solo ha tratado de hacer una advertencia de interés a la Sra. Secretaria. Agrega que toda firma que autoriza un acta hace responsable al firmante de la totalidad y no de una parte de ella. Pide la palabra el Sr. Saguer quien declara al Claustro que no recuerda si asistió a la reunión en que se aprobó el acta de referencia. La Presidencia le manifiesta que constarán en acta sus palabras. Dª Carmen Elorza contesta también al Sr. Saguer aclarando sus dudas. Al dirigirse Dª Josefa Uriz al Sr. Saguer confunde este nombre con el del Sr. Teigell, lo cual origina por parte de este señor protestas que ataja la Presidencia y se levanta la sesión..." (172)

Uns dies més tard, torna a celebrar-se claustre i a debatre's el tema. Aquest diàleg de sords, crec, traspua un enfrontament que ultrapassa la mera anècdota.

"Leida y aprobada el acta de la sesión anterior, las Srtas. Dª Emilia Elias y Dª Juana Vallet se retiran del local... Abre la sesión la Sra. Directora acctal. Pide enseguida la palabra el Sr. Teigell quien manifiesta que quiere conste en acta su protesta por haberse levantado la sesión anterior por motivo tan nímio cual fué el protestar dicho Sr., de que se le equivocara el nombre. La Presidencia contesta que no fué ese el motivo de levantar la sesión; ésta se levantó sin la protesta de nadie por no haber más asuntos de que tratar. El Sr. Cervera dice también que no entiende se suspendiera la sesión anterior, que no se propone discutir sino aclarar algunos puntos... La Sra. Directora le manifiesta que lo dicho son consideraciones o más bien fantasías del Sr. Profesor de Religión, ... La Sra. Escalas, dice que no responde de sus firmas porque a su parecer ha puesto algunas por sorpresa antes de empezar la clase. Vuelve a pedir la palabra el Sr. Cervera: ... La Presidencia vuelve a manifestar que la sesión se levantó reglamentariamente siendo inútil el empeño del Sr. Cervera en afirmar lo contrario... El Sr. Cervera contesta que si no protestaron fue porque consideraron de mayor eficacia elevar sus quejas a la Superioridad. La Presidencia le objeta que en tal caso la Superioridad debió hallar tal queja perfectamente infundada. Dice al Sr. Cervera que no como derecho adquirido en la sesión anterior, sino por condescendencia de la Presidencia podía usar de la palabra para completar las explicaciones que constan en el acta

anterior. Manifiesta entonces el Sr. Profesor de Religión que las frases que se le atribuyen...no la tenía firmada el Sr. Cervera y que uno de los Sres. firmantes, el Sr. Teigell, manifiesta que rehuye toda responsabilidad..., que él dice que no fueron pronunciadas en la forma dicha y que enseguida hace uso de la palabra el Sr. Saguer para ver si hay su firma...La Sra. Escalas manifiesta que al decir ella en aquella sesión que los tribunales de junio estaban mal constituidos, no se refería más que a los de Labores. El Sr. Cervera hace constar que se lamenta también de que en el acta de referencia aparezcan acusaciones graves después de transcurrir tantos meses; que no quiso molestar con sus palabras a la Sra. Pastor y que con mucho gusto si se le hubiera hecho alguna observación sobre ellas, las hubiera explicado, aclarado o rectificado, pues bastaba se le llamara la atención... Se pone a votación el acta votando en contra los Sres. Teigell, Cervera y el Sr. Saguer; y en pro las Sras. Uriz, Pastor (Josefa), Vallet (Lucia), Elias Vidal(J.)" (173)

Vist tot l'afer, i a desgrat de les discussions de procediment i formals, no dubtem a interpretar-lo com un símptoma de les tensions ideològiques existents al si del Claustre. Més a més si no ometem la significació ideològica de Josefa Uriz, cèlebre i reconeguda lliurepensadora, i la de Mn. Pere Cervera, dins el més clàssic integrisme catòlic.

Val a dir que Estrella Noguera, que hem esmentat tot de passada, donà origen a un llarg contenciós, que s'allargarà fins a l'any 1923. La resolució darrera del Ministeri, ja en el context de la Dictadura, serà favorable a Estrella Noguera, tot provocant que:

"La Sra. Directora manifiesta que dicha resolución es contraria a todos los informes dados por el Claustro y la Dirección...; por lo cual presenta desde hoy la dimisión de su cargo...dada la desautorización que dicha R.O. supone..."(174)

Un altre incident, també protagonitzat per Josefa Uriz, tingué lloc el curs 1918/19. En aquest cas la polèmica s'originà a propòsit de les Pràctiques d'Ensenyament, que portaven conjuntament Josefa Uriz i Carme Auguet. La discussió girava entorn de qüestions merament personals i de gratificacions.

econòmiques. Però no podem excloure, a desgrat de no palesarse, incompatibilitats de caràcter ideològic, puix que -en efecte- Josefa Uriz i Carme Auguet tenien una significació completament oposada.

"Dª Josefa Uriz hace uso de la palabra para impugnar la constitución del Tribunal de Prácticas de Enseñanza. Manifiesta que Dª Carmen Auguet no tenía derecho a formar parte de dicho Tribunal...Hasta esta ocasión, dice Dª Josefa Uriz que no solo no ha tenido inconveniente sino que ha visto con gusto que Dª Carmen Auguet formase parte del Tribunal de Prácticas, porque con arreglo a la organización que tienen dadas a esta asignatura las maestras de las escuelas nacionales de niñas y párvulos de esta Capital en que practican las alumnas oficiales, tienen medios de obtener elementos de juicio acerca de las condiciones que reúnen dichas alumnas; y afirma que ella no solo no ha desdeñado el concepto que estas han merecido...sino que siempre lo ha tenido muy en cuenta al otorgar a aquellas las calificaciones del curso. (...) Pero, manifiesta, que a partir del presente curso ha variado radicalmente su situación respecto a Dª Carmen Auguet con quien se considera incompatible para formar parte del mismo Tribunal. Funda esta incompatibilidad en las afirmaciones contenidas en una instancia elevada a la Superioridad por Dª Carmen Auguet y que la Superioridad devolvió a este Establecimiento...y que dice así: M.I.S.= Dª Carmen Auguet y Comalada, Maestra nacional y Directora de una Escuela de esta Capital; a V.S. atentamente expone:= Que una Comisión de la Junta Provincial de Instrucción pública..., designó la escuela de la recurrente...para que sirviera de Regencia y por tanto de Prácticas para las alumnas del Magisterio. Al aceptar la que suscribe dicha designación entendió que se obligaba a cumplir todas las obligaciones anejas al cargo de Regente pero con los derechos que le conceden las disposiciones vigentes. Uno de estos es el percibo de la gratificación de 500 ₧ que abona la Diputación provincial. Su sorpresa fue grande cuando se enteró que...se concedía dicha gratificación a Dª Josefa Uriz Profesora de Pedagogía...Como esta Profesora reduce su trabajo -si así puede llamarse- a señalar los turnos y la época en que las alumnas han de hacer las prácticas en la escuela de la exponente sin que hasta la fecha haya visitado esta escuela y menos intervenir personalmente en las referidas prácticas y si en todas las demás provincias quien trabaja y sufre las molestias de las alumnas que realizan las repetidas prácticas, es la que recibe en compensación

de esta mayor tarea la gratificación de 500 ₧ no se explica la dicente porque se ha hecho una excepción en contra suya. Acaso haya sido por equivocación involuntaria, o porque se creyera que la Sra. Uriz asistía a las prácticas..." Terminada la lectura del documento Dª Josefa Uriz manifiesta que la falsedad de uno de los cargos que le dirige la Sra. Auguet (que ha limitado su labor a distribuir los turnos de las alumnas) es evidente para las compañeras que han visto a las niñas de la escuela de Dª Carmen Auguet venir a la Normal a la clase de prácticas dirigidas por Dª Josefa Uriz. El otro cargo (que no ha visitado la Escuela de Dª Carmen Auguet) queda desvirtuado por la misma índole de la organización dada a las prácticas por Dª Josefa Uriz. Dicha organización está inspirada en la que tuvo ocasión de conocer en la E. Normal de Maestras de Madrid, Normal que, como puede suponerse, disfruta de Escuela práctica aneja. La Señora Regente tenía organizada su labor según el siguiente plan: en los días y horas señalados por el horario de la Normal ella dirigía las Prácticas ejemplares en la sala de clase de la Normal; una alumna trabajaba con una sección de niñas ante todas sus compañeras de curso; terminada la práctica la Regente hacía y reclamaba de las alumnas observaciones pertinentes. El otro aspecto de la labor de Prácticas era el de la asistencia por turno de las alumnas a las secciones de la Graduada donde trabajaban a las órdenes de la maestra de sección...

Como consecuencia de todo solamente desea que la opinión del Claustro se manifieste respecto a su propuesta de exclusión de Dª Carmen Auguet del Tribunal de Prácticas porque el acuerdo que recaiga será la prueba más categórica del juicio que a los compañeros haya merecido la conducta de dicha señora. En efecto, después de aclaradas algunas dudas..., el Claustro acuerda por unanimidad excluir del Tribunal de Prácticas de enseñanza a Dª Carmen Auguet.(...)" (175)

Sigui com sigui, hem volgut mostrar com tan la dinàmica del magisteri públic gironí com la de les Escoles Normals ha seguit un procés d'agudització de les discrepàncies, durant aquest quinquenni (1914-1919), induït en bona part pel clima general polític i social generat per la Guerra Europea i la immediata postguerra, que desemboca en la crisi del curs 1918/19. La ruptura, tanmateix, es produeix en el curs següent, 1919/20.

En certa manera, doncs, totes les polèmiques i qüestions pendents conflueixen vers aquest moment. Algunes amb major intensitat, altres atemperades. Però subjacents hi són totes: les reivindicacions professionals, les relacions amb el catalanisme de la Lliga -encara hegemònic-, el contenciós amb l'ensenyament privat, i la qüestió religiosa -índex al seu torn, dels diversos enfocaments ideològics i polítics de l'educació-.

2.UN CURS CONFLICTIU: 1919/1920

A) El fòrum gironí: republicans, carlins, i catalanistes

Josep Carner bastia poèticament una ciutat en què convivien "en son fòrum republicans, carlins i catalanistes barallant-se d'una certa manera virolada". Aquesta ciutat tenia "un nom així com Girona".(176)

Una de les plataformes primordials d'aquest debat polític foren els periòdics. Passem, doncs, a definir els pressupòstis i les postures enfront de l'ensenyament dels diaris gironins que representaven aquestes tres principals opcions polítiques esmentades.

I en primer lloc El Autonomista

Els paràmetres que emmarquen el periòdic, i-en definitiva el Partit d'Unió Republicana, poden ser concretats així: republicanisme, com a sinònim d'honestedat política; federalisme, i en el context català, autonomia; un difús anticlericalisme, que deriva d'una concepció laïcista de la vida pública; preocupació pels temes socials, en una línia que avui potser definiríem de social-demòcrata; una creença en la regeneració moral per la via de l'educació i la cultura; i un cert antimilitarisme, sobretot en creure que caldria acréixer el pressupost d'educació en detriment del militar.

Aquesta significació del diari queda palesa si considerem la trajectòria ideològica i fins biogràfica d'alguns col.laboradors. N'hi ha prou amb esmentar, sense exhaurir la nòmina de col.laboradors, Gabriel Alomar, Antoni Rovira i Virgili, Marcel.lí Domingo, o Luís de Zulueta, i Lorenzo Luzuriaga (sobretot, aquest darrer, en qüestions educatives). De Girona o vinculats a Girona cal esmentar Artur Vinardell, Salvador

Albert (ben preocupat també per les qüestions educatives; no podem oblidar que havia estudiat magisteri a la Normal de Girona), Carles Rahola, i Miquel Santaló.

El republicanisme del periòdic és com un teló de fons permanent. Ja en la seva mateixa capçalera es defineix com a "Diario Republicano de avisos y noticias". Els homes de El Autonomista sempre se sentiren hereus dels republicans històrics: de Pi i Margall sobretot (177); però també de republicans més locals, com Joan Deu i Ros, que morí el desembre del 1919, a Olot, a l'avançada edat de 90 anys; o del comandant Ramon Ferrándiz, i del tinent Manuel Bellés, afusellats per insurrectes a Girona el 28 de juny de 1884.(178)

L'autoritat moral del Rei és erosionada en articles com "L'antítesi", on a partir de l'anècdota d'un telegrama de felicitació del Rei a una companyia de teatre que havia retirat de la cartellera la representació d'una obra del comedògraf català Angel Guimerà, dedueix la postura antiautonòmica de la monarquia.(179)

Aquest article, d'altra banda, ens mena a considerar la postura catalanista del periòdic. Enfront dels regionalistes (Lliga regionalista) que sovint acusen els republicans de poc catalanistes, els republicans gironins afirmaran una vegada i altra la seva catalanitat; i es definiran nítidament a favor de l'autonomia catalana (180). I en la defensa d'aquest programa autonòmic per a Catalunya han de fer front, tant a les postures uniformistes i a les actituds d'incomprensió de bona part dels espanyols, com als catalanistes de la Lliga que volen oferir una imatge de ser els únics autèntics autonomistes.(181)

Per això els republicans recolzen la Mancomunitat. Així, en produir-se el traspàs de beneficiència i instrucció i cultura de la Diputació a la Mancomunitat, pràcticament deixava de tenir efectivitat la Diputació Provincial. El periòdic ho comenta sense cap mena de nostàlgia "provincialista", sinó amb satisfacció pel reforçament de la Mancomunitat (182). Però

la seva adhesió no era, lògicament incondicional, sinó crítica. Com es reflecteix, per exemple, en l'afer Eugeni d'Ors; Albert de Quintana intervingué a favor de l'intel.lectual.(183)

No cal ni dir que els homes de El Autonomista defen-saven la llengua catalana, malgrat ser un diari on predomina el castellà.(184)

Respecte a l'anticlericalisme val a dir que és molt atenuat, almenys els mesos que aquí analitzem. En trobem alguna mostra, certament, com ara la dura crítica i el sarcasme contra els capellans de la parròquia de Sant Feliu que no aparegueren a l'enterrament d'un nen del barri de Pedret, malgrat haver esperat familiars i amics més de mitja hora (185). Tanmateix no sovintegen. Més aviat diríem que predomina el respecte a les consciències. I poca referència als actes religiosos. Ho definiríem com a postura laica, en el sentit de considerar el tema religiós com un afer personal que no s'ha de convertir en plataforma política o social. I seria en aquest context on caldria englobar les crítiques a l'Església institucional, en les seves opcions clarament conservadores i socialment prope-res al món burgès.

Molta més importància concedeix el diari a la qüestió social, tan somoguda aleshores. Ben sovint informa de problemes laborals (vagues a Olot, juliol del 1919; conflicte suro-taper a Palafrugell, afectant 3.000 treballadors, juliol del 1919; vaga a la fàbrica Brillas, Pagans i Cia. de Celrà, juliol 1919; lock-out a Barcelona, novembre del 1919;...). I és un dels grans temes de preocupació dels col.laboradors del periòdic; com a botó de mostra esmentem "Sembradores de odios -El problema social", de Marcel.lí Domingo; "La cuestión social en Barcelona", de Gabriel Alomar (186),...En parlar de l'activitat de Miquel Santaló quedarà immediatament més perfilat el pensament social del diari.

Insistirem, finalment, en l'enorme importància que el diari concedia a l'educació i a la cultura. De fet, potser el primer que sorprèn, en repassar la col·lecció del periòdic, és l'abundància extraordinària de notícies, articles i comentaris referits a l'escola i l'ensenyament, i més en general, a l'educació. Pràcticament no hi ha ni un sol dia que per un costat o altre no aparegui aquest tema. Aquesta constatació ens porta a concloure que un dels ingredients ideològics més sobresortints del republicanisme gironí era, precisament, aquest idealisme escolar. En bona part, la seva política no era més que un pedagogisme, en la línia habitual dels anomenats "reformadors de l'Espanya contemporània".

També, lògicament, podem interpretar aquest fet com una conseqüència de la circumstància de què els principals capdavaners del Partit i els col·laboradors més assidus del diari, eren professionals de l'ensenyament, o s'hi trobaven estretament lligats. En tot cas, però, aquesta coincidència no deixa de ser significativa, i fer-ho palés és prou important.

Per avalar la nostra afirmació de la importància extraordinària que el periòdic concedia als temes educatius, esmentarem alguns articles (sense cap afany de ser exhaustius, ni molt menys): "La Pedagogia optimista" -a propòsit d'una Conferència de M.Finot-, "Temas Pedagógicos : Como se forma una inteligencia" per Crisóstomo de la Luna; "Los sentimientos y la conducta durante la crisis de la pubertad", d'un article de Mercante (187);...Val a dir que molts dels articles pedagògics publicats per El Autonomista reflecteixen l'ideari de la "Institución Libre de Enseñanza".

A nivell provincial, El Autonomista dóna sempre molt de relleu a les qüestions referents a l'escola. En parlarem més àmpliament planes més endavant. Retinguem ara, només, que alguns dels corresponsals locals del periòdic eren mestres. I que, per tant, en les seves informacions donaven preferència

a les notícies escolars. Així, el cronista i mestre de Bordils, Domingo Taribó, increpa el poble pel seu menyspreu per la tasca escolar, provocant una petita polèmica (188). La manca d'escoles i de locals adients és, igualment, un tema freqüent: "Una escola de poble" per Alexandre (segurament A.Marli); "Palamós. Demanem Escoles!", per X.; "Qüestions Pedagògiques: Necessitat d'escoles", per Tosuma; "El problema de l'ensenyança", per Alexandre Marli (189);...

Per això, també, dóna gran importància a la inauguració de nous locals escolars. Aquest curs, concretament, tingué lloc l'estrena de dos importants complexos escolars. En primer lloc, les escoles de Palau-Saverdera, construïdes per la Mancomunitat de Catalunya; i en segon lloc les de Caldes de Malavella, sufragades per N.Pla i Deniel.(190)

El Autonomista prestà també atenció a l'ensenyament secundari. Sobretot en tenir-se notícia d'una amenaça del govern de tancar l'Institut de Figueres si les institucions locals no es feien càrrec d'unes determinades despeses de funcionament. En un article sobre la qüestió, "L'estat espanyol i l'Institut de l'Empordà", Albert de Quintana subratllava com actituds com aquella de part del govern no feien més que propiciar l'autonomia de Catalunya; i assenyalava que un dels problemes principals dels Instituts gironins (o sigui, del de la ciutat de Girona, i del de Figueres) era la manca de professors numeraris, amb la consegüent mobilitat. I certament, aquells anys, moltes càtedres eren ocupades per interins; perquè els catedràtics numeraris sol.licitaven el trasllat. Com a exemple podem esmentar el trasllat a l'Institut de Balears del professor de llatí de Figueres, Gabriel Alomar.(191)

D'altra banda, Rafael Campalans, Director de l'Escola Elemental del Treball de Barcelona, planteja el tema de l'ensenyament professional.(192)

Retornant a l'ensenyament primari, i si deixem de banda les múltiples notícies de caire administratiu, subratllarem que un dels col.laboradors més assidus era Manuel Tolosà Surroca, que signava els seus articles amb el pseudònim Tosuma ("Pobre muchacho...!", "Derechos del niño", "Educación Popular", "Drets i deures de l'home",...)

Val a dir que El Autonomista recolzarà sempre les campanyes empeses per l'Associació Provincial del Magisteri. En realitat, fou una de les plataformes de premsa de què es valeren els capdavaners de l'Associació en les seves polèmiques freqüents amb els sectors confessionals. En aquest sentit hi havia una total identificació -tal i com veurem-. L'ideari d'escola pública i laica serà, també, l'ideari de El Autonomista. L'educació i l'escola han d'estar allunyades de les disputes polítiques i dels partidismes. El mestre, doncs, no ha de ser un fanàtic. El nen, en definitiva, no ha de ser educat ni en la revolta ni en la resignació (193). ¿No ens sembla estar llegint un prospecte de la "Institución Libre de Enseñanza", com aquell editat l'any 1908 i que proposava una educació "ajena a todo particularismo religioso, filosófico y político, absteniéndose en absoluto de perturbar la niñez y la adolescencia, anticipando en ellas la hora de las divisiones humanas?".(194)

Així, doncs, bona part del programa del republicanisme gironí podia reduir-se a un "pedagogisme". I en aquest propòsit coincidia fonamentalment amb un sector certament important del magisteri públic. Obviament, aquesta constatació ens ajudarà a comprendre molts d'esdeveniments que incidiren directament sobre l'ensenyament a Girona i a tot Catalunya, i fins a l'estat espanyol. Sobretot quan, durant la Segona República, molts dels capdavaners d'aquest corrent polític aconseguiren d'ocupar llocs clau del Govern a Madrid i a la Generalitat de Catalunya.

Ens resta, per acabar, referir-nos amb certa amplitud

al paper cabdal de Miquel Santaló. En efecte, el professor i geògraf gironí, fou un col.laborador fidel de El Autonomista. Pels volts d'aquest curs que estem estudiant és quan M.Santaló esdevé el capdavanter més significat del republicanisme gironí. El seu paper com a pedagog i dirigent del magisteri l'estudiarem més endavant. Ara ens pertoca parlar-ne com a polític i publicista.

Miquel Santaló fou un propagandista polític incansable. Només hem de repassar les conferències i mítings en què intervingué durant aquest any. El juliol del 1919, acompanyat de Bonaventura Discossi -dirigent sindicalista gironí, de tendència socialista- donà una conferència a la Sellera (7 de juliol). L'octubre tornem a trobar-lo com a conferenciant, ara a Torroella de Montgrí, al Foment Republicà, on parla sobre "Individualismo y Socialismo". El 31 de novembre, a Girona, tingué lloc un míting amb discursos de S.Albert, M.Domingo, P.Cerezo, L.Busquets, Quintana de León, i M.Santaló. A primers de novembre M.Santaló donà una altra conferència a Girona, al Centre d'Unió Republicana, sobre "Programa federal de Pi i Margall del 1894". El dia 23 del mateix mes de novembre, a Anglès, parlava de "Los conflictos sociales y la acción gubernamental". Pel dia 13 de desembre hi havia convocat un míting al Centre d'Unió Republicana de cares a les eleccions municipals; n'eren oradors Ll.Busquets, P.Cerezo, i M.Santaló. El gener del 1920, M.Santaló dona dues conferències a Amer, una al Centre Republicà sobre "Problemas sociales y políticos", i l'altra al local del Comité Republicà Radical sobre "Situació política a Espanya". Uns dies més tard, a Cassà de la Selva parlava novament, ara sobre "La realitat social i política: deures que imposa". El 25 de març Miquel Santaló desenrotllava el tema "Sobre un nou concepte de la civilització" a l'Ateneu Banyolí, on fou presentat per Lluís de Ameller. De nou trobarem al professor de la Normal ocupant la tribuna dels oradors amb motiu de la festa de l'1 de maig. Mentre a Girona i Osor intervenia en la commemoració Serra i Moret, Miquel Santaló ho feia a Santa Coloma de Farners, amb Pere Cerezo, i Marcel·lí Domingo

i a Anglès amb la companyia de Pere Cerezo.(195)

Encara més intensa és la seva activitat com a articulista de El Autonomista. Algunes col.laboracions tenen un caràcter clarament periodístic, com les esmerçades en comentar les inundacions sofertes per la Ciutat. Altres estan destinades a avaluar l'activitat d'amics, com la crítica a l'obra pictòrica exposada per J.Marín Baldo; o a l'obra de Salvador Albert (196). Però el gran gruix de les seves col.laboracions periodístiques són de comentari polític, d'actualitat. Així podem esmentar: "Acción Política" (24 d'octubre, 1919); "Mi tributo" (d'homenatge a Pi i Margall (29 de novembre); "Frente al caos" (19 de desembre); "De la setmana passada" (13, gener); "Los conflictos sociales: Ceguera gubernamental", I i II (31 gener i 4 de febrer); "Impresiones" (8 de març); "La Conferencia del Sr.Cambó -Acotaciones" (13 d'abril); "La crisis histórica" (15 d'abril); "De Actualidad" (24 abril); "Primero de Mayo" (30 abril); "Puntuallitzem" (25 de juny); "Sigue la farsa" (2 setembre); "Nuestro voto" (4 setembre); "El Decret Reial" (5 d'octubre);...(197)

El seu paper, per tant, de definidor del partit a Girona és força clar. Per això mateix era un dels més sobresortints dirigents del partit. En tots els actes importants hi participa i assumeix llocs de responsabilitat. En celebrar-se, el febrer del 1920, eleccions municipals, els republicans elaboren una llista formada per D.Rahola, Joaquim Tordera, Llorenç Busquets, i Emili Auguet. En sortiren elegits Tordera, Busquets i Rahola. El partit ho celebrà "...y entre aplausos y vítores fué materialmente llevado en brazos al escenario, nuestro querido amigo M.Santaló,..." (198)

En retornar el mariscal Joffre a França després de la seva accidentada estada a Barcelona, és rebut multitudinàriament a Girona; el saluden les autoritats i també representacions de les Normals gironines, de les Escoles nacionals, i M.Santaló, President honorari de la Joventut Republicana (199). I així reiteradament. Per això no pot estranyar-nos que en anunciar-se a la tardor del 1920, la convocatòria imminent

d'eleccions a diputats a Corts, la Unió Republicana de Girona, triés com a candidat -com ja ho havia fet l'any anterior, en una circumstància idèntica- Miquel Santaló.(200)

A partir d'aquest moment es multipliquen a El Autonomista els escrits de propaganda de la seva candidatura, com la llarga sèrie d'articles signats per Phosphor, "Primàries significacions de la Proclamació d'en Miquel Santaló", "Altres significacions de la candidatura d'en Miquel Santaló", etc.

El mateix Santaló escrigué una sèrie d'articles que defineixen -i fins i tot amb els mers titulars- el programa polític de la seva candidatura: "Políticas: Derechas e Izquierdas"; "Monarquía y República"; "Les essències del republicanisme: llibertat"; "Llibertat dels Pobles. Nacionalisme i Internacionalisme"; "Las esencias del republicanismo: Democracia"; "Cultura y riqueza" (I i II); "Els problemes socials"; "Republicanos y socialistas". (201)

El sentit de la seva candidatura fou sintèticament definit per El Autonomista mateix: "el jove candidat republicà socialista".(202)

Cal dir que les eleccions al districte de Girona foren guanyades pel candidat "católico-regionalista" Narcís Pla i Deniel. Però val la pena de subratllar que a la ciutat de Girona el vencedor fou Miquel Santaló (en efecte, a Girona ciutat els vots es repartiren així: M.Santaló, 922 vots; N.Pla i Deniel, 880; i Goicoechea, 443 vots).

El Norte era el portantveu d'un corrent polític i ideològic de llarga implantació a Girona. Es definia a la seva capçalera com a "Diario Tradicionalista". Però, com també era endèmic dins aquest corrent, en aquests anys hi havia dues faccions principals: la dels seguidors del Pretendent Don Jaime ("jaumistes"), i els tradicionalistes seguidors de Vázquez de Mella (¿i encara potser els "integrists" purs?). El periòdic gironí s'alineava, precisament, en aquesta facció més conservadora, al costat de El Pensamiento Español. A les comarques de Girona comptaven, encara, amb Tradició catalana, d'Olot. (203)

Què defineix aquest corrent?

Bàsicament el moviment tradicionalista es definia pel seu caràcter confessional, o sigui per la seva formulació religiosa de la vida política; pel seu caràcter anti-nacionalista català, favorable només a una tímida "regionalització" i autonomia municipal, però que en el fons comporten una actitud netament "espanyolista"; per la seva concepció social de caire corporativista, i d'enfrontament ideològic envers les concepcions socialistes; i per la seva adscripció al món agrari.

El primer d'aquests trets és patent al llarg de tota la col·lecció de El Norte. Abunden els articles religiosos, i fins simplement pietosos, sobretot amb motiu de les festes cabdals del calendari litúrgic (204). Ja és ben significatiu que la secció més pròpiament periodística del diari, la de "Noticias" inclogui entre els seus cinc apartats un intítulat "Religiosas", i un altre "Eclesiásticas".

D'altra banda, el mateix partit, fidel al seu ideari, barreja en les seves activitats internes els actes estrictament polítics amb els religiosos. I així, i a títol d'exemple, en celebrar-se a Badalona una important Assemblea, el 9 de maig del 1920, els actes van iniciar-se a les 8 del matí amb una Missa a l'església dels PP.Dominicans del c./Ausiàs March, a Barcelona; o inaugurar el local del "Círculo Católico Tradi-

cionalista" de Barcelona, el novembre del 1920, amb l'entronització del Sgrat.Cor (205). En la mateixa línia, en visitar Girona Juan Vázquez de Mella, el juny del 1921, un dels seus més destacats actes fou la peregrinació i la missa al Santuari dels Àngels. Per això, no és gens estrany de trobar en els mítings polítics i en els actes del partit la presència de religiosos i sacerdots, i fins en càrrecs directius. Així, en l'esmentada Assemblea de Badalona i en el míting d'afirmació tradicionalista va parlar, entre d'altres, el Rvnd.Dr.Josep Montagut, ex-consiliari de la Junta Regional Tradicionalista de Catalunya; o en l'assemblea mateixa intervingué com a representant de Girona el Rvnd. Freixas.

Tot plegat no ens sorprèn gens, perquè coincideix amb l'ideari bàsic del partit fonamentat en l'antiliberalisme, com a doctrina contrària al catolicisme perquè implica la separació Església-Estat i la consegüent laïcitat de la política i de l'Estat com a tal. Per això diem que un punt fonamental del programa és el seu caràcter confessional. D'aquí, també, el risc de reduccionisme religiós, o sigui de creure que l'única política vàlida, i fins permesa, als catòlics és la seva, i per tant la confusió entre defensa del catolicisme i defensa de la seva posició política. Cal dir que aquesta anàlisi no la trobem formulada a les planes de El Norte, almenys en termes tan explícits. En aquest sentit la discussió doctrinal, tan pròpia de l'integrisme dels darrers anys del segle passat, sembla superada (206). O potser és inoportuna, simplement, i entre d'altres raons perquè no tindria el recolzament de la jerarquia ni de Roma. Tanmateix, els principis doctrinals propis de la "praxi" política del tradicionalisme em sembla clar que continuen essent els exposats.

Es sobre aquesta base, precisament que El Norte bastirà un dels seus arguments contra la Lliga Regionalista, i també contra els Carlins seguidors de D.Jaime. Els "jaumistes", i el seu periòdic El Correo Catalán, són acusats de ser "possibilistes". Enfront de la Lliga Regionalista no poden pas negar

que hi ha molts catòlics, però el partit no fa una política confessional, i per això causa molt de mal a l'Església. (207)

Aquesta crítica a la Lliga ens dóna peu a entrar en el segon dels trets definitoris del tradicionalisme. Gairebé podem assegurar que els preocupava més la implantació de la Lliga que no la d'altres adversaris polítics més a l'esquerra. Això s'explica, lògicament, perquè els seus seguidors potencials podrien ser un cert sector dels votants de la Lliga. Però també per la discrepància profunda en la visió política de Catalunya. Ells no són nacionalistes catalans, i acusen la Lliga de ser-ho (208). Per això acusen a la Lliga i als seus dirigents de ser revolucionaris (!!)(209). Es manifesten també contraris a l'autonomia i a l'estatut reclamat per les forces nacionalistes. Ells reclamarien, en tot cas, una autonomia municipal. Per això, també, es manifesten reiteradament contraris a la Mancomunitat de Catalunya.

A la Mancomunitat, regida per la Lliga, li fan bàsicament dos retrets: el primer, de ser un organisme que substitueix el centralisme de Madrid pel de Barcelona; el segon, de ser arbitrari i sectari en els nomenaments. Vegem-ho amb alguns textos: "A vuelo pluma: a elegir diputados de Gerona; no de Barcelona", a propòsit de l'elecció de diputats provincials, i per tant de la Diputació, no de la Mancomunitat, que no és més que un "pseudo gobierno central catalanista...centralismo..."; "El centralismo barcelonés. La última hazaña de la Mancomunidad", per S.DE.B., reproduït de Gaceta de Cataluña, contra l'absorció per la Mancomunitat de moltes funcions de les Diputacions, contra l'autonomia; en el mateix sentit publica un manifest, "A los pueblos de la provincia"; "Catalunya, madastra", per Jordi, on acusa la Lliga i la Mancomunitat d'exercir un caciquisme barceloní; "Atraco Mancomunero"; "Caciquismo anticaciquista", per Fernando, protesta per la postura de la Mancomunitat com a anti-autonomista municipal, i per la política de "favoritisme". (210)

En definitiva, El Norte i els tradicionalistes eren partidaris d'un "regionalisme" molt atenuat. Es palesa en qualsevol manifestació catalanista. Quan el mariscal Joffre, de retorn a França, el maig del 1920, feu una parada a Girona, El Norte s'adhereix sense gaire entusiasme a l'homenatge, però remarca que cal que sigui una manifestació d'espanyolisme; o quan els catalanistes propugnen que el 28 de juny del 1920 es posin senyeres als balcons, El Norte, malgrat afirmar "... siendo como somos ardientemente regionalistas...", es mostra contrari i subvalora la manifestació. (211)

En tot cas, la seva positura és "espanyolista". Per això acullen una "Nota Oficiosa. La Unión Monárquica Nacional" signada pels diputats provincials on proposen un sanejament de la Mancomunitat i el reforçament de la "unidad nacional española" (signada per José Caralt, Francisco Torras, Pablo Novell, Juan Sarradell, Eugenio Pol Rivas, Juan Tomás, Joaquin Ferrer, Martirià Butiñà, Antonio Agelet, i F.Canivell).(212)

Un tercer tret característic és l'oposició frontal als corrents d'esquerra, que se simplifiquen al màxim, englobant-los tots sota el qualificatiu de "revolucionari", "socialista". On es manifesta més nítidament aquest tret és en l'enfocament de la qüestió social. Cal dir que l'any 1919 i primers mesos del 1920 és un tema molt viu a les planes de El Norte; després perdrà actualitat. Es planteja en articles com ara "La guerra social. El cierre de las fábricas" de Juan Pujol, reproduït de El Debate; o "¿Socialismo católico?", reproduït de Diario de Barcelona, on es defensa que és possible un "catolicismo social", però no un "socialismo católico"; "¿Hay obreros católicos?", per "Uno de la Democracia Cristiana"(213); etc. La solució al problema social que propugna el periòdic queda molt explícita en l'article de J.Font i Fargas, "Ante el problema", on proposa "la sindicación gremial informada por la doctrina cristiana, el patrón y el obrero laboran en una verdadera fraternidad..." com a model.(214)

Com a criteri social bàsic recorreran a la doctrina

de Lleó XIII, tot reproduïnt un full de Propaganda de la Junta Diocesana d'Acció Catòlica, "Orientaciones oportunas".(215)

En la pràctica seran favorables a les postures repressives, i del que anomenen "política d'ordre". Es manifesta, per exemple, en l'adhesió al capità general Milans del Bosch, de tal manera que el periòdic protesta en ser dimitit del càrrec, perquè és una "...autoridad...identificada...con el modo de ser y sentir del sano pueblo catalán...". O, i en un altre sentit, en la valoració negativa del dirigent polític, assassinat feia poc, Francesc Layret. I en la crítica a la llei que estableix la jornada de 8 hores.(216)

El darrer punt seria la seva adscripció al món agrari. O sigui, la seva implantació en aquest àmbit. El programa social del tradicionalisme no té prou força per a tenir ressò entre els obrers de la indústria, malgrat l'intent de crear, per exemple, un "Centre d'Acció Social" (217). En canvi, les associacions confessionals tingueren un cert relleu en el món rural. El Norte, així, sobretot el segon semestre del 1919, publica força articles sobre les Associacions i Sindicats Agrícoles, signats per Plini. Es planteja, per exemple, el paper del rector en el Sindicat Agrícola, tot propugnant que el dirigent del Sindicat sigui un seglar, però si no es troba cap seglar, que en sigui un capellà no rector, i només ha de ser-ho el rector en última instància, i encara aleshores cal trobar algú que assumeixi nominalment la responsabilitat. Informa, també, del propòsit de realitzar una Assemblea de la Federació Catòlico-Agràries de Catalunya i Balears, a celebrar el mes d'octubre del 1919 a Montserrat (la Comissió era formada per Ramon Albó, President; J.Mª Boix, Vice-President; i Joan Flores, Josep Cirera, Pere Dausà prev., Pere Tura, J.Mª Gich, Llorenç Granzner, i Miguel Zapater, secretari).(218)

D'altra banda, el que és força obvi és la pervivència de sistemes de control polític i social al món rural. Per exemple, la creació de les Cambres Agrícoles (el setembre del 1919), controlades i acaparades per certs sectors; així a les eleccions del 5 d'octubre del 1919 es presentaven dues candidatures,

una confeccionada pel Consell provincial d'Agricultura i l'altra per la Federació Sindical Agrària, amb noms coincidents com el de Miquel Ordís. De tal manera, però, que "como quiera que han de elegirse quince vocales, es indiferente votar cualquiera de las anteriores candidaturas, pues ambas resultarán elegidas." (219)

En tot cas, és evident que els sectors més influents del món agrícola gironí s'alineaven al voltant de les opcions polítiques conservadores. En aquest sentit és ben significatiu que de cares a les eleccions del desembre del 1920, i pel districte de Girona, en presentar-se Narcís Pla i Deniel "entre los comisionados de los pueblos...vimos a los principales propietarios." (220)

En definitiva, el programa de El Norte pels mesos que estudiem és molt més un programa conservador (i fins integrista) que no un programa estrictament dinàstic. Per això les aliances concretes seran aliances conjunturals al voltant del que més d'un cop s'anomena "política d'ordre". I en aquest programa coincidiran, per exemple, amb els "mauristes", o amb la "Unión Monárquica Nacional".

Aquest aspecte darrer, el de la política quotidiana, podem descobrir-lo millor analitzant, breument, el desenvolupament concret de l'acció política del periòdic.

El juliol del 1919 tenen lloc les eleccions per a diputats provincials. La candidatura de El Norte la formen, per Girona, el "mellista" Josep Mª Bonmatí, i el "datista" Martirià Butiñà, juntament amb el "maurista" Ramon de Berenguer; per Olot, Joaquim Solà de Morales i Antoni Busquets i Norat. Sortiren elegits, per Girona, els tres esmentats. A la presa de possessió tingué lloc un incident entre Agustí Riera, i Font i Fargas com a representant de Martirià Butiñà. (221)

El febrer del 1920 tingué lloc la renovació municipal. A Girona es presentaren tres candidatures: la republicana, la de la Lliga, i la dels Monàrquics. Aquesta darrera la forma-

ven: Josep Perpiñà, Enric Vila, Frederic Bassols, J.Font i Fargas, Cosme Reig Martí, Antonio Lacoste, i Joan Tapiola. El resultat fou: 5 de la Lliga, 3 de republicans, i 3 de monàrquics: Bassols, i J.Font i Fargas, (monàrquics de concentració) i Sagrera.

A partir del primers mesos del 1920 s'inicien les consultes i activitats en vistes a la constitució de la "Comunión Tradicionalista". El mes de febrer, concretament, va traslladar-se a Madrid el director de El Norte, Joaquim Font i Fargas, on mantingué converses amb diverses personalitats dels tradicionalisme (19 de febrer, 1920). Cap a finals de mes, el darrer dia més concretament del mes de febrer, dia 29, tingué lloc al Centre Moral Gerundense una reunió tradicionalista, convocada pel President Joan Boadas, i pel Secretari, Manuel Bonmatí (28 de febrer). Cal tenir present que el "Centro Moral Gerundense" era regit, com a president, per Joaquim Font i Fargas.

A finals de març del 1920 es reuniren a Barcelo_n diverses personalitats del corrent tradicionalista de Catalunya per tal d'organitzar una assemblea constituent (4 d'abril). A finals del mes d'abril es publicava una convocatòria per assistir a l'Assemblea regional a celebrar a Badalona el 9 de maig. Per Girona, sigueren aquesta convocatòria "mellista": Pere de Pol, regidor; J.Font i Fargas, director de El Norte; Salvador Auguet, regidor; Joaquim Gou i Solé, canonge; Joan Viñas Robert; Josep Mª Freixas, prev., Josep Gimbernat, Joan Boades i Manuel Bonmatí; Melchor Barceló, per Banyoles; Rafael Serria, per Palafrugell; Pere Costa, per Sta.Coloma de Farners; Lluís Figa, per Palamós.(222)

Efectivament, el 9 de maig tingué lloc l'esmentada Assemblea. Els delegats elegiren la Junta Regional de la Comunió Tradicionalista: President, Teodor de Mas, Vice-P.1°; Dalmacio Iglesias; Vice-P.2°, Pere Vives; Tresorer, Ramon Riera; Comptador, Ignasi de Ventós i Mir; Secretari, Enric Laplana; Vice-Secretari, Josep Mª Boada; Vocals, Miquel Salellas; Ignasi de Ros i de Càrcer; i Ramon Ventalló; representants de Tarragona

Frederic Escoda, Felipe Cabeza, Joan Solsona; de Lleida, Joan Estivill, Ramon Grau, i Joan Recasens; de Girona, Josep Mª Vilahur, Salvador Bonet, Josep Vendrell; i de Barcelona, Fermí Roca, Dr. Montserrat Vallet, Esteve Riu, i Casimir Dalmau. Cal dir, que Font i Fargas hi assistí com a ex-director de La tradición Leridana i ex-President del Círcol Tradicionalista de Lleida; o sigui, en representació de Lleida.

A partir d'aquest moment, El Norte, que durant uns mesos es definia a la seva capçalera com a "Diario Tradicionalista", i uns mesos després no afegia cap sots-títol al seu nom, ara passa a sots-titolar-se "Diario Católico-Monárquico-Regionalista Órgano oficial de la Comunion Tradicionalista en Cataluña".

Des de l'1 de juliol el periòdic deixa de ser diari a causa de la llei que imposa preus mínims (10 cèntims exemplar, 2^{ns} subscripció mensual a la localitat, o 3^{ns} fora de la localitat) i així es publica els dimarts, dijous i diumenges (223).

Ja als inicis de novembre de 1920 comença la campanya electoral per a diputats. Tot el mes de novembre i desembre es polartiza entorn d'aquest tema. El Comité Electoral Tradicionalista de la Província de Girona, presidit per Josep Mª Vilahur, decideix no presentar candidats propis (11 de novembre), però en canvi estableix els criteris per a donar suport a un o altre candidat; i són bàsicament dos, el primer que siguin catòlics i facin professió expressa de política catòlica, i el segon, que afavoreixin l'estabilitat del govern. En definitiva, el periòdic dóna suport als següents candidats: a Figueres, a Lluís Ballbé enfront d'August Pi i Suñer (que serà el vencedor); a Vilademuls, a Manuel Rius i Rius, marquès d'Olèrdola, enfront de Manuel de Bofarull, de la Lliga, sortí vencedor el representant de la U.M.N.; a Olot, Pons i Tusquets (de la UMN, conservador maurista), que resultà guanyador, davant el candidat de la Lliga, Eusebi Bertran; a Sta. Coloma de Farners, J. Ventosa i Calvell, també de la Lliga, derrotà a Juan de la Prida; a la Bisbal, el republicà Salvador Albert, vencé al

tinent coronel Dionisio Ortago. A Torroella de Montgrí El Norte recolzà amb força Julio Fournier, de la UMN, enfront del candidat de la Lliga, Puig de la Bellacasa; el resultat fou molt dubtós; inicialment es donà per elegit el representant regionalista, però finalment el comitè electoral central reconegué Fournier.

Al districte de Girona el tema fou més delicat; des de bon començament El Norte es mostrà partidari del candidat catòlico-regionalista Narcís Pla i Deniel, enfront del candidat Miquel Santaló, definit pel periòdic com "republicano socialista, de la extrema izquierda"; però el panorama es féu més confús en presentar la seva candidatura, a més, el Sr.Goicoechea, maurista. El Norte continuà defensant a Pla i Deniel, i acusant el maurista de fer perillar la victòria del candidat "d'ordre", en distreure vots que lògicament haurien de ser per a ell. Per això els mauristes publicaren un pamflet contra J.Font i Fargas. Tanmateix, Narcís Pla i Deniel comptava amb el suport d'amplis sectors, tal i com es posà de relleu en el míting celebrat al Teatre Municipal de Girona, sota la presidència de Tomàs Carreras i Artau, Mn.Enric Jordà; el Rector de Caldes de Malavella, el regidor Josep Sambola, i el tradicionalista de la Sellera, Joan Masferrer. Narcís Pla i Deniel sortí vencedor gràcies al vot rural (3.444 vots; contra 2.688 de M.Santaló; i 723, de Goicoechea).(224)

Ja veiem, doncs que El Norte feia una política conjuntural, més preocupada per l'estabilitat d'un govern d'ordre que no pas per res més. Aquesta impressió se'ns fa més sòlida en observar el suport que dona a "El Centro Provincial de Acción Monárquica", que en constituir-se tindrà al mateix local social que el "Centro Moral", a la Pl.de la Independència. En la inauguració parlà, entre d'altres, J.Font i Fargas, director de El Norte. Segons el periòdic hi havia inscrits més de 400 socis. Per a regir l'Associació es nomenaren dues Juntes, una d'Acció Política, de la qual era Secretari J.Font i Fargas; i la Junta d'Administració, de la qual formaven part Joan Gomis Ll. com a bibliotecari, i Josep Barceló, com a Vice-secretari.(225)

Mentre, pel que sembla, es va configurant una crisi interna al tradicionalisme gironí. Encara el mes de juny sembla que hi ha unitat interna, tots al voltant de Vázquez de Mella que visita Girona i els Angels, Banyoles, el Collell, i Olot (226). A partir de l'1 de juliol El Norte canvia de format, passa a la mida de $\frac{1}{2}$ foli, i esdevé novament un diari. Però aquest canvi dura molt poc. Al número corresponent al 17 de juliol, llegim:

"A los amigos tradicionalistas:
Por causas que no es momento oportuno consignar,...., desde hoy, yo y mis compañeros de Redacción, cesamos en la confección de El Norte. Al despedirnos...hacemos constar que no nos apartamos de disciplina y extracción tradicionalista...Por la redacción Joaquín Font y Fargas".

I efectivament, el número de dimarts dia 19 de juliol reapareix amb el format foli. I desapareixen algunes firmes fins aleshores habituals, com la del Dr. Franqueza, o la del corresponent a Barcelona José Conmart, etc. Finalment, el 27 de juliol, en una nota "A nuestros lectores" hom notifica que la Direcció del periòdic l'assumeix José Mª Vilahur, "jefe provincial tradicionalista".

Què havia passat? No ho sabem. Però goso avançar la hipòtesi de què la discrepància al si del periòdic traduïa una discrepància al si del partit, entre els que anteposaven al manteniment estricte de l'ideari tradicionalista, la defensa d'una política conservadora i d'ordre i -per tant- amb aliances amb altres sectors conservadors per fer un front comú (línia que seguiria J. Font i Fargas, amb el recolzament -per exemple- al "Centro Provincial de Acción Monárquica"), i els que propugnaven una política més estrictament de partit -J. Mª Vilahur-.

El Norte, com a periòdic, no disposa de plomes tan prestigioses com les que col.laboraven a El Autonomista. La dificultat prové, precisament, de què bona part dels articles de fons són anònims o signats amb pseudònims de difícil identificació (Claudio, Max., V.T.M., Jordi, Fernando,...). Dels rela-

tivament pocs articles signats n'eren autors Toribio Buxeda Batlle, José Mª de Puig Surós, Joaquim Font i Fargas, J.Gomis Llambías,...

Lògicament hem de creure que J.Font i Fargas com a Director del periòdic hi escrivia sovint. En efecte, la seva signatura no és excepcional (227). Però, a més, sospitem que el seu nom s'amaga igualment sota pseudònims com Sr.Franqueza, Plinio, Claudio.

Menys significativa sol ser la col.laboració de Joan Gomis Llambías, qui -tanmateix- uns anys abans (per exemple, l'any 1913) havia escrit bastant a Diario de Gerona. De fet, les col.laboracions seves -almenys les signades- són de caire literari, com poesies (força rípioses, val a dir), o rondalles ("Tríptic", "La rondalla setmanal. El salt de la dona", "El cuento semanal. Una medida acertada"; etc.).

L'estructura habitual del periòdic sol ser la següent: la primera plana és esmerçada en articles de fons, que a vegades continuen a la plana segona; la plana segona i la tercera estan destinades habitualment a "Notícies", amb els apartat "Religiosas, Eclesiásticas, Militares, De Enseñanza, Generales"; la quarta i darrera plana és de propaganda comercial.

Ens cal dir, encara, alguna cosa respecte a l'actitud del periòdic tradicionalista en relació amb l'ensenyament. Acabem de dir que un apartat de les "Notícies" estava pensat per recollir informacions del món de l'ensenyament ("De Enseñanza"), Això ja ens assenyala com prestava molta atenció a aquest camp. Amb tot moltes notícies són de caire administratiu (concursos, trasllats, noves normes,...). En aquest aspecte l'orientació és molt diferent de El Autonomista, ja que no abunden els articles de fons.

La preocupació, però, per l'ensenyament necessàriament havia de ser una preocupació primordial del periòdic. Doncs ja hem subratllat la presència com a Director de J.Font

i Fargas, i de J.Gomis com a col.laborador, ambdós professors de la Normal. D'altra banda, i com veurem més endavant, al voltant d'aquests dos professors s'hi aplegà el corrent conservador dels Claustres de les Escoles Normals, i el sector del magisteri disconforme amb l'orientació que a l'Associació Provincial del Magisteri imprimien alguns capdavanters, com L.Moreno, C.Costal, M.Santaló, etc. En aquest aspecte, El Norte recolzarà sempre les iniciatives d'aquests sectors del magisteri, i criticarà els capdavanters esmentats de l'Associació.

El periòdic tradicionalista parla amb simpatia de professors com el "queridísimo amigo", Manuel Xiberta, i de Mn.Jordà. Tanmateix, Mn.Jordà queda un xic desdibuixat. Ben cert que, per exemple, donaran recolzament a Gerunda, revista dirigida per Mn.Jordà. O subratllaran la seva presència a la conferència que al Seminari de Girona donà el professor de la Universitat de Barcelona, J.Mª Batista i Roca, sobre "El folk-lore", en un acte presidit pel Dr.Bordas, Tomàs Carreras i Artau, i Mn.Trigàs (228). Però dóna la sensació que Mn.Jordà no pot ser adscrit al corrent integrista (potser era més afí als plantejaments de la Lliga Regionalista?).

També l'inspector J.Junquera apareix com a col.laborador del periòdic: "Para el Sr.Gobernador. Calamidad social. La escuela de l'art", on denuncia el treball que molts nens de Roses realitzaven en l'art de pesca, en detriment de l'assistència a l'escola primària (229). Altres articles de l'inspector gironí fan referència a les seves impressions i reflexions sobre l'ensenyament a França, on es trobava becat pel govern. En tot cas, sempre són articles de caire pedagògic, professionals.

La postura de El Norte en l'àmbit escolar es defineix bàsicament a partir de la seva defensa a ultrança del caràcter confessional que ha -o hauria- de tenir l'ensenyament. Aquest principi determina tots els altres aspectes, i és en funció d'aquest que és jutjada qualsevol altra qüestió. Serà, doncs, al costat dels que defensen i propicien l'ensenyament confes-

sional, i enfront de tots aquells que més aviat propugnen un laïcisme. Per això, els seus punts de referència pedagògica seran el P.A.Manjón i Siurot (230). Per a recolzar la seva positura recorrerà fins i tot -com feia també Diario de Gerona- a Benedetto Croce, el qual es mostrava contrari a l'escola "neutral", i favorable a una escola que eduqués "cristianament" en raó de la tradició cultural.(231)

Si El Norte s'oposà frontalment a l'Associació Provincial del Magisteri, perquè creia -com veurem més endavant- que era dominada i mediàtitzada per un grup de dirigents que feien una política "sectària", laïcista, i fins "de sindicalisme roig", amb molta més raó havia de blasmar el corrent de l'Escola Moderna, o racionalista. Francesc Ferrer i Guardia, així, esdevé un exemple d'on pot portar l'ensenyament laic. L'animadversió vers Ferrer i Guàrdia és òbvia: neguen que se li pugui donar amb propietat el títol de pedagog, i calumnien la seva memòria acusant-lo d'haver-se enriquit tot enamorant amants acabalades -i fins i tot s'insinua que les assassinava per tal d'aconseguir les substancioses herències-(232). En aquesta mateixa línia, amb motiu d'haver estat trobats a la plaça Bell.lloc i a la plaça de la Independència dos artefactes explosius, El Norte, gratuïtament, diu que els autors són persones

"salidos del antro de la Escuela Moderna"(233)

No pas menor era l'animadversió vers la "Institución Libre de Enseñanza". Així, segons el periòdic tradicionalista, en les oposicions per una càtedra de Psicologia i Ètica vacant a l'Institut de Barcelona, l'opositor Dr.Dalmau, de Girona, féu les diverses proves brillantíssimament, però malgrat aconseguir dos vots, el guanyador fou Gómez Vaquero perquè en el tribunal predominaven els membres afins a l'esmentada Institució. (234)

Per això, i davant aquestes conjures i "sectarismes", El Norte propugna l'associació dels mestres catòlics. (235)

El Diario de Gerona sol ser considerat com "el més important dels periòdics gironins de tots els temps"(236). Abasta un llarg període de la història de Girona, des del 1889 (28 de setembre) al 1936 (juliol). El diari que de bon començament era un diari informatiu, cada cop més s'inclinà a defensar les postures de la Lliga. De tal manera que pels anys que estudiem era, pràcticament, un òrgan oficiós de l'esmentat partit (cal dir que com a òrgan oficial hi havia El Gironès). I és, precisament, per aquest caràcter de representatiu del pensament de la Lliga Regionalista que ens interessa.

S'intitulava "De avisos y Noticias". S'imprimia al c/ de les Ballesteries, a la impremta Masó. El seu format era foli, aproximadament (49 x 34). No consta director. I una gran majoria dels articles són sense signar, o només amb les inicials. També abunden els pseudònims (com ara "Manelic", "Essex", "Liberrimus",...) Entre els col.laboradors que signen els seus articles hi trobem un bon grapat de literats i intel·lectuals catalans de prestigi, i aleshores la col.laboració sol ser en català. Hi trobem, per exemple, Josep Carner, Guerau de Liost, Marià Manent, Ambrosi Carrion, Josep Mª López-Picó,... O Joaquim Folch i Torres ("Els masos"), Antoni Griera, prev. ("La unitat de la llengua catalana"), Frederic Rahola ("La tasa dels preus a Catalunya en el segle XVII")...També trobem col.laboracions de A.Rovira i Virgili, referents als problemes nacionals d'Europa. I diversos articles de Frederic Camp sobre la guerra napoleònica i Catalunya. Un altre col.laborador assidu, comentarista polític, és S.Bremon Masgrau.

En un àmbit més ideològic, i ja tornarem a parlar-ne, hi trobem la presència molt sovintejada de plomes eclesiàstiques, de Girona mateix o de Barcelona. Sobretot en referència al que podríem anomenar el "catolicisme social" (o "sociologia catòlica").

Podem dir, doncs, que era un diari de força prestigi intel·lectual. Majoritàriament escrit en castellà, però que incloïa molts articles i col.laboracions en català.

La seva línia ideològica podria definir-se a partir de la seva adscripció al corrent de la Lliga, o sigui, conservadorisme reformista, catalanisme, política social propera al "catolicisme social", forta incidència del catolicisme.

L'adscripció a la Lliga és òbvia. N'hi ha prou amb observar com a totes les eleccions del període dóna suport a les candidatures de la Lliga Regionalista. Com a botó de mostra, "Electors del Districte de Girona", manifest signat per Albert de Quintana, Santiago i Rafel Masó, Marquès de Camps, Xavier Montsalvatge, Joaquim de Camps i Arboix i altres personalitats (237).

En l'estratègia política Diario de Gerona posa de relleu les desavinences de les coalicions monàrquiques i tradicionalistes. Per exemple, a propòsit de les esmentades eleccions a diputats provincials, del juliol del 1919, subratlla com la coalició de la UMN ha exclòs de la seva candidatura Ramon de Berenguer, maurista, per l'enemistat personal amb el mellista J. Bonmatí. També subratlla les divisions existents entre els carlins, entre els jaumins i els "mellistes" (238). Però, sobretot, com diem, ataca la UMN ("Els Diputats de la UMN", 29 de juliol) i la contradicció que representen les coalicions que es presenten sota la seva sigla, o sigui el conglomerat de tradicionalistes, mauristes, "ciervistes", lliberals i amb el suport de tot l'element oficial; tal i com apareixia a les eleccions municipals del febrer del 1920 (239); en aquestes eleccions els Regionalistes aconseguiren 5 regidories (Carles Martínez i Massa; Albert de Quintana; R. Masó; J. Camps i Arboix; i J. Pujol ó Lluís Soler); 3 els republicans (J. Tordera; Ll. Busquets; i D. Rahola); 2 la coalició de U.M.N. (Bassols; i J. Font i F.); i Sagrera com a independent. De tal manera que l'Ajuntament gironí quedava constituït per 9 regionalistes; 5 republicans; 3 mellistes (Pere de Pol; Salvador Auguet; i J. Font i F.); 2 lliberals (Oviedo i Bassols); 1 maurista (Laporta); i 1 independent, (Sagrera). Com que la coalició de U.M.N. era molt heterogènia podia ser que fos dominada segons les circums-

tàncies per corrents molt oposats teòricament dels corrents tradicionalistes; i d'això en mostra un exemple el Diario de Gerona en informar que el cap parlamentari de la U.M.N. a Madrid pels diputats catalans era Roig i Bergadà, del partit "albista", i comenta "...se han lucido los conservadores y católicos timoratos." (240)

L'actitud conservadora és patent en diversos aspectes. Però en l'àmbit on apareix més clar és en el social. No podem oblidar que ens trobem en uns anys de forta convulsió obrera. A causa sobretot de l'encariment de la vida, tema al qual el diari presta gran atenció. I a la reorganització del moviment obrer entorn de la CNT i el Sindicat únic. Sigui com sigui, els aldarulls laborals són freqüents i intensos: lock-out a Barcelona i a les indústries tèxtils de les conques del Ter i del Llobregat.(241)

També Girona i les seves comarques són sacsejades pel malestar social: "Conflicto social en Olot" (242), sorgit a l'abril i promogut pels obrers de l'art fabril i tèxtil, que reclamaven una jornada de 10 hores i un augment salarial; "El lock-out en Gerona"; aquest lock-out i les vagues subsegüents afectà sobretot la fàbrica Grober de tal manera que fins el 30 de juliol de 1920 no obrí les seves portes (243); problemes a la fàbrica Sitjas, Bigas i Cia. de Cassà de la Selva (244); "La violencia", (245) sobre l'explosió d'un petard a la pl. Bell.lloc, domicili patronal dels flequers; "Inconsciencia suicida", a propòsit de les lluites socials a les comarques suro-taperes, de caràcter "verdaderamente trágico-bufo", segons Liberrimus; llarga vaga dels paletes de la Bisbal, que durà 11 mesos, i finalitzà el setembre del 1920;...El Diario de Gerona es manifesta clarament contrari al "Sindicat Únic", i favorable a la Federació Patronal.

Els esdeveniments revolucionaris de Rússia són molt presents en les planes del diari, com un punt de referència constant (246), i així mateix es tradueix el temor pels avenços del socialisme.(247)

Així, doncs, quina política social preconitza Diario de Gerona ?. Bàsicament s'inscriuen en el "catolicisme social". Així publiquen el manifest "La Democracia Cristiana" signat entre d'altres per Ramon Albó, Severiano Aznar, Narcís Pla i Deniel, Josep Llovera (aleshores encara catedràtic del Seminari de Girona)(248). Certament, el Dr.Llovera era un col.laborador del periòdic i un dels inspiradors del seu ideari, tal i com es posa en relleu reiteradament, per exemple en ser nomenat canonge de Barcelona. I sobretot a partir del gener del 1921, en crear-se la Societat Anònima Diario de Gerona, i formar part de la Comissió Consultiva del periòdic (1, gener, 1921). En el mateix sentit, Narcís Pla i Deniel, signant igualment del manifest, serà el candidat del diari en les eleccions de diputats del 1920, i membre també de l'esmentada Comissió.

En aquesta línia, elogien el Partit Popular italià de Don Sturzo. I amb la definició del partit marquen les diferències respecte a l'integrisme: "Partit polític de catòlics, però no catòlic ."(249)

Es obvi que hi havia un sector del clergat gironí i català que apostava per aquesta via. Es fa patent en una sèrie d'articles signats per eclesiàstics. Per exemple, "Realitats - La qüestió social" per J.F.C. (prev.); o la sèrie d'articles de Mn.Lluís Carreras, Mn.C.Villegas, i també, diversos articles de Mn.Carles de Bolós.(250)

Entre els escriptors no eclesiàstics sobresurt especialment la col.laboració assídua de Ramon Rucabado. És, en definitiva, la línia marcada per Acció Popular (251). Per això, el diari -com ja hem dit- es manifesta contrari als socialistes de la U.G.T. i als sindicalistes del Sindicat Únic, i favorable al Sindicat Lliure.(252)

Un programa d'aquest tipus, en el context político-social d'aquells anys, podia atreure més les classes mitges que no la classe obrera. I de fet, el diari publicarà alguns articles clarament favorables a aquestes esmentades classes mitges (253). En canvi, les realitzacions pràctiques en l'àmbit

obrer més aviat foren escarransides, i més de caire benèfic que no estrictament obrerista. Potser l'única proposta en aquest àmbit a Girona fou la creació d'Acció Social Diocesana (de la Junta d'Acció Catòlica), sota la tutela de Mn. Tomàs Noguera, i instal·lada al c./ del Carme, 1, als locals de la Federació Sindical Agrària.(254)

En canvi, l'ideari social catòlic es plasmà amb relativa eficàcia al món agrícola. Amb la creació dels Sindicats Catòlics. El Diario de Gerona fou molt sensible a les seves demandes i recollí amb convenciment les seves activitats. Així, en crear-se les cambres agràries, els sindicats protestaren perquè temien que vinguessin a substituir la seva activitat (255). El tema social no és escadusserament tractat pel diari. I ben sovint informa d'actes protagonitzats pels Sindicats Agrícoles (256). Cal dir que aquests Sindicats eren sovint recolzats per sectors patronals com a contraofensiva als sindicats "socialistes"; però també cal dir que no sempre eren mers "sindicats grocs". Aquest doble matís pot exemplificar-se en allò que passava a la comarca d'Olot, l'estiu del 1920:

"Dicen de Olot que han comenzado los desahucios de los colonos al cosecharse el maiz, siguiendo las instrucciones del jefe sindicalista de la comarca de Olot, recogiendo la parte que acordaron adjudicarse para sí y dejaron en la planta la que adjudicaron al propietario, para que personalmente la recogiera. Como el movimiento de los colonos trajo como consecuencia inmediata la sindicación de los propietarios, los desahuciados no hallan colocación en toda la comarca...(...)

Por otra parte, algunos propietarios que ante la amenaza del sindicalismo rojo instaron a sus colonos para que ingresaran en los Sindicatos católicos, al pretender ahora modificar las condiciones del contrato en condiciones más desfavorables para los colonos y no aceptarlo el Sindicato católico, maquinan contra tal organización, alegando que al formarse el Sindicato católico habían contribuido con 50 pesetas para tener el personal adicto y no para que el Sindicato interviniera en los asuntos que creen de su exclusiva competencia."(257)

En definitiva, doncs, Diario de Gerona basava la seva ideologia en la doctrina catòlica, mantenia un estret lligam eclesiàstic, i recolzava els interessos de l'Església. En gran mesura ja ha estat dit en assenyalar la gran presència de col.laboradors eclesiàstics i d'escriptors catòlics, i en remarcar la política del diari. Però aquest caràcter confessional és molt més destacat al diari del que es podria deduir. Són molt abundants els articles de caire netament religiós (comentaris litúrgics de la Missa, per Mn.Marc Martí; del temps litúrgic; necrologies i notícies d'eclesiàstics;...). I altres d'avaluació de la situació de l'Església (258). No hi manquen els articles i notes de caire moral, a frec del puritanisme. Tampoc manquen les peticions d'augment de sou o d'estipendis per al clergat.(259)

Precisament les topades polèmiques, no massa freqüents cal dir-ho, amb El Autonomista es generaran normalment en aquest aspecte. El Diario de Gerona acusarà el portantveu republicà d'anti-clericalisme, i d'anticlericalisme "demodée". (260)

En constituir-se, el primer de gener del 1921, en Societat Anònima, el diari deixa molt clar aquest aspecte confessional:

"Como consta en el estatuto social, el DIARIO DE GERONA, inspirará su criterio en las doctrinas de la Religión Católica; dedicará preferente atención a la acción social; mantendrá siempre el espíritu de catalanidad; y orientará todas sus campañas en sentido cristiano".(261)

No és pas perquè sí que el redactor-en-cap del diari era Mn.Carles de Bolós. En canvi, es declaren lliures de qualsevol dependència política partidista.

Tanmateix, "el espíritu de catalanidad" els acostarà a la Lliga Regionalista. (Malgrat no existir una total identitat. Recordem que la Lliga tenia el seu propi portantveu periodístic, El Gironés, amb el qual sosté algunes discrepàncies).

Diria, per tant, que el Diario de Gerona representa aquell ampli sector que provinent de postures carlines i catòliques s'anà integrant a la Lliga (262). Seria, en certa manera, el sector liberal del tradicionalisme, i el sector dretà de la Lliga Regionalista. És el portantveu dels sectors catòlics (les noves promocions de clergues) que s'han desempellagat de les polèmiques anti-lliberals, i han acceptat les noves orientacions del Vaticà. Que veuen en el catalanisme un moviment de renovació engrescador.

El recolzament al catalanisme conservador és patent. Ja he dit que el diari donà suport als candidats de la Lliga en totes les eleccions del període. A més, recolza sempre l'obra portada a terme pels dirigents de la Lliga, ja sigui a la Diputació de Girona, ja sigui a la Mancomunitat. Aquest recolzament es fa més clar en produir-se la intervenció de l'Estat sobre els pressupostos de la Mancomunitat que inclouen els serveis transferits de les Diputacions (263). O en comentar alguns incidents dels quals són víctimes els catalanistes, com l'esdevingut a Olot el 17 d'agost del 1919, quan dos nois catalanistes van ser apallissats a la nit per militars de la guarnició.(264)

Respecte a l'ensenyament, Diario de Gerona manté dos punts fixos, en concordància amb el seu ideari. D'una banda recolzarà i propagarà l'obra educativa de la Mancomunitat, o d'associacions pròximes als plantejaments educatius de la Lliga. I així, fa propaganda de l'Escola de Bibliotecàries, de L'ensenyament tècnic, dels Estudis Normals de la Mancomunitat, de l'Escola d'Infermeres Auxiliars de Medicina, l'Institut d'Orientació Professional,...institucions radicades totes a Barcelona. Dóna, també, relleu a les activitats de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, per a reforçar, lògicament, la presència del català a les escoles.

En aquest mateix sentit, si d'una banda amb prou feines dóna una breu notícia de l'Assemblea dels Mestres Públics

a Tarragona (29 de juliol, 1919), d'altra reproduïx, en canvi, la ponència de Joan Delclós sobre l'idioma escolar (245). Obviament informa també de les Escoles d'Estiu i de les activitats annexes; per exemple del Concurs de Dibuix i treballs manuals, al qual concorregueren els mestres gironins Joan Capellà de Sant Sadurní de l'Heura; Joan Valentí, de Ripoll; Rosa Vidal, de St.Feliu de Guíxols; S.Pla Cargol, de Girona; i Pere Blasi de Torroella de Montgrí. Per cert que van ser premiats Pere Blasi, 150 ₣; S.Pla, 125; i Joan Capellà, 125 ₣; i Josep Barceló que hi participava fora de concurs meresqué "un voto laudatorio por haber demostrado hallarse en un plano de ensayo de procedimientos pedagógicos y métodos de trabajo y dentro de un ambiente de cuidado y refinamiento escolar que sólo es costumbre hallarlos en los ensayos especialísimos..."(266). Aquesta és, crec, la postura típica dels dirigents culturals de la Lliga, reflectida a Diario de Gerona, l'apreci per les escoles "experimentals o d'assaig", elitistes, i el desconeixement de l'escola pública o el menyspreu.

Emfatitzarà, també, les escoles erigides per la Mancomunitat o per patricis afins al seu ideari. Així, dedica un llarg article a la inauguració de les Escoles de Palau-Saverdera; i a les de Caldes de Malavella, sufragades per Narcís Pla i Deniel.(267)

El segon punt de referència serà l'oposició al laïcisme escolar, preconitzat pels sectors republicans i sindicals. En aquesta línia Diario de Gerona retreurà exemplars d'altres països, com Alemanya, i Bèlgica.(268)

En aquest sentit, participa en les polèmiques que aquells mesos somogueren el magisteri gironí. La seva posició és nítida: a favor de les mesures que feien obligatori l'ensenyament de la religió a l'escola, i contrari a les tendències sindicalistes que començaven a atreure el magisteri, i sobretot els corrents socialistes. És molt significativa, creiem, una frase com:

"El Magisterio, que es más que una profesión, un verdadero sacerdocio, no tiene, pues, derecho a la huelga."(269)

Insistent en el tema de l'ensenyament laic, Diario de Gerona es recolzarà, com feia també El Norte, en unes declaracions de Benedetto Croce, per concloure:

"...Lo que ha dicho Croce,...,es lo que no puede desconocer ningún hombre sincero, católico o no: que la enseñanza laica es, doctrinalmente, un absurdo y, prácticamente, un fracaso. Lo confiesan, siquiera implícitamente, los innumerables detractores de la enseñanza oficial, estéril cuando el profesor se esfuerza en hacerla neutra, anticientífica siempre que la neutralidad sirve de máscara al sectarismo anticristiano.(...)."(270)

Com a col.laboradors del diari en temes pedagògics o escolars podem anotar alguns articles esparsos de Mn.Lluís G.Pla i de Mn.Carles Bolós. Més assídua és la signatura del mestre Sebastià Pla. També l'inspector Josep Junquera és un col.laborador no gens excepcional, sobretot l'any 1921, quan publica una sèrie d'articles comentant la realitat escolar francesa, que podia conèixer directament, perquè residia a París gràcies a una beca de l'estat espanyol. Hem d'esmentar, encara, un article d'Eladi Homs, sobre "L'Escola, els pares i els ciutadans".(271)

És evident que per a El Diario de Gerona la contraposició a les seves opcions escolars era encarnada per Miquel Santaló. Es posa de manifest a la campanya electoral del desembre del 1920. Miquel Santaló, adversari polític de la Lliga, és acusat d'anticlerical, de propugnar un ensenyament únic i socialista, i de tibiesa i oportuniste catalanista:

"En el míting de l'altre elecció molt d'oblit. Fins va descuidar s'hi, tot parlant de que volia una ensenyança socialista, única, etz., de dir que també la volia catalana." (272)

Per acabar, subratllaríem que, en general,Diario de Gerona no viu massa de prop els problemes del magisteri públic gironí. Bàsicament s'interessa per salvaguardar els punts axials del seu ideari: ensenyament religiós, propagació

de l'obra educativa de la Lliga, una certa catalanització de l'ensenyament,...És molt significatiu, en canvi, el silenci que serva en relació amb la campanya engegada per l'Associació Provincial del Magisteri en pro de la dignificació de l'escola i en reivindicació de sous més justos. Només marginalment el periòdic recull les preocupacions del magisteri públic gironí.

Tot ens confirma, doncs, la idea d'un cert allunyament del catalanisme conservador dels plantejaments educatius dels mestres públics.

B) La culminació dels desacords: la ruptura del magisteri

Hem intentat mostrar, en planes anteriors, com tota la problemàtica de l'ensenyament primari a Girona s'anava aguditzant, en un procés creixent, fins arribar al moment àlgid el 1919/20.

I, certament, aquest curs té un significat especial. Perquè, sense deixar de tenir l'Associació Provincial del Magisteri la iniciativa i l'hegemonia, sorgeixen -paral·lelament- altres Associacions Professionals. Ens referim concretament a la Confederació Nacional del Magisteri, que en principi nasqué com a Associació que volia aplegar els mestres discriminats amb l'establiment del doble escalafó, o sigui, amb la creació d'un escalafó de mestres amb Drets plens, i d'un altre amb Drets limitats. El tema servirà d'arma contra l'Associació Provincial per part dels sectors més conservadors. Simultàniament es conformava a Girona l'Associació de Mestres Catòlics de la Província. Els adherits a aquesta Associació Catòlica podien, amb tot, i malgrat les dures acusacions de sectarisme, estar adherits també a l'Associació del Magisteri, o bé a altres societats professionals.

Tanmateix, a Girona, sembla que la Confederació Nacional del Magisteri i l'Associació de Mestres Catòlics es confonen, almenys en els seus principals capdavanters. En tot cas, Gerunda, que és la nova publicació que ara inicia la seva singladura, esdevé també el principal portaveu de la Confederació Nacional de Mestres.

Sigui com sigui, la unitat del magisteri públic gironí s'ha trencat. Potser seria més exacte de dir que la ruptura ideològica -que de fet ja existia- ara es plasma d'una manera pública i tangible. La polèmica assoleix un to aspre. Culmina tot un llarg procés de dissensió.

Bona part d'aquesta nova situació es reflecteix a la Normal. Encara més, gosem dir que n'és un dels exponents

més radicals. Fins i tot podem sospitar que sorgeix a la Normal de Mestres, aquesta ruptura, i que tot seguit es projecta sobre el magisteri.

En efecte, hem vist a les planes precedents com els professors de les Escoles Normals gironines no vivien gens enclaustrats, sinó que, ben al contrari, participaven activament en tota mena d'actes organitzats pels mestres, amb una incidència certa en l'orientació de l'ensenyament primari. Ho feien, òbviament, a partir dels propis pressupòsits ideològics i polítics. I a més, molts d'aquests professors militaven políticament en opcions concretes i ben oposades. Recordem, només, l'adscripció de Miquel Santaló al "republicanisme socialista"; l'afinitat a les postures de la Lliga de Tomàs Sobrequés, Anna Canalías, i Dolors Pastor; el suport electoral de Mn. Jordà al candidat catòlico-regionalista Narcís Pla i Deniel; el paper de Joaquim Font i Fargas com a regidor, director de El Norte, i Secretari de "El Centro Provincial de Acción Monárquica", en la política de les dretes; i la participació de Joan Gomis L., i Josep Barceló en la Junta d'Administració de l'esmentat Centre de "Acción Monárquica". Tot plegat ens porta a concloure que el paper dels professors de les Normals gironines no pot ser menystingut.

Anem, però, a veure el desenrotllament dels fets.

Un primer presagi de la imminent ruptura del magisteri gironí el trobem a l'Assemblea del Magisteri celebrada a Tarragona els dies 21-25 de juliol de 1919.

En aquesta Assemblea es va aprovar la ponència de Joan Delclòs sobre L'idioma escolar, en la qual es declarava que l'idioma de l'escola a Catalunya havia de ser el català (273). En aquest aspecte, El Norte considerava que aquesta Assemblea no era més que una maniobra de la Lliga Regionalista per a neutralitzar l'oposició dels mestres catalans al projecte d'autonomia en l'àmbit escolar:

"Cuando Cambó,...,amenazaba con una guerra de separatismo al gobierno caso de no concederse inmediatamente (l'autonomia) a Cataluña, el magisterio oficial de Cataluña, se aprestó a la lucha para defender los derechos que según era público y notorio no respetarían los prohombres del nacionalismo... Convencidos los maestros de la menguada consideración demostrada hacia ellos por los hombres de la Liga... se dispusieron a celebrar una reunión magna para definir su actitud proletaria contra los proyectos de los directores del nacionalismo. Avisados los hombres de la Lliga idearon para contra rrestar...organizar una asamblea de maestros catalanes, encargando de divulgar la idea y proponer su realización práctica a unos cuantos adeptos que desde luego pusieron manos a la obra." (274).

Però, a més, acusa alguns dels participants, i més concretament, malgrat no nomenar-lo, Miquel Santaló, de desenrotllar-hi una activitat política i sectària:

"Un joven profesor de Normal, a quien de un tiempo acá le ha entrado un invencible afán de medrar políticamente...ha empezado requiriendo a los maestros para que definieran su posible actitud frente a las luchas políticas...Y el joven que intentaba promover un debate partidísimo en la Asamblea, con fines que a nadie se le ocultan, quedó mohino y confuso ante la contundente censura de los maestros sensatos y que son antes que nada maestros." (275)

Ben cert que Miquel Santaló hi intervingué rellevantment. Defensà una ponència en la qual proposava la supressió de les oposicions per a ingressar al magisteri públic, de manera que segons la seva proposta els alumnes sortirien de la Normal en una llista de promoció, i per accés directe ocuparien les places d'interins durant dos anys, per esdevenir posteriorment mestres en propietat (276). Tanmateix, El Norte no es referia a aquesta ponència, sinó a l'enfrontament dialèctic que protagonitzà amb Llorenç Jou i Olió. En efecte, Jou i Olió fou el ponent en el tema de l'educació moral a l'escola, i a les conclusions establia que els religiosos eren més afavoridors de l'educació moral de la infància, en raó a les seves creences

religioses. Miquel Santaló discrepà frontalment d'aquest criteri, i amb ell el mestre lleidatà Josep Piñol. Demanaren que l'esmentada conclusió fos retirada. Després d'una polèmica apassionada es posà a votació: guanyà el criteri de Jou i Olió, però només per quatre vots de diferència. Diversos assembleistes es retiraren de la sala en senyal de protesta.(277)

L'acusació de sectarisme, doncs, era recíproca. Dues concepcions de l'educació s'oposaven diametralment.

En iniciar-se el nou curs es produeix un canvi important en l'Associació Provincial del Magisteri. Lluís Moreno Torres assumeix la Presidència de l'Associació (278). L'òrgan oficial de l'Associació expressarà sovint el seu punt de vista, i en aquest sentit no podem oblidar que militava en el Partit Radical. En unes "Notas" signades amb el pseudònim Simplicio, ridiculitzà els Exercicis espirituals per a mestres celebrats aquell estiu del 1919 a Banyoles. Immediatament fou replicat per Un maestro, en un article, "A propósito de unas 'Notas'", publicat a El Diario de Gerona (19 d'octubre, 1919) i a El Norte (23 d'octubre):

"En un periódico profesional gerundense, que, con agravio de la ilustración y sentimientos de gran parte de los suscritores, suele abundar en lindezas de cierto género y gusto, han aparecido, encabezando unas Notas sueltas, algunas bravuconadas que merecen breve respuesta.(...)"(279)

Uns dies després, el 22, Simplicio, des de les planes de El Autonomista, replicava durament a l'anònim Maestro:

"En un periódico de esta capital, ha soltado "Un Maestro" un sin fin de sandeces..." (280)

Tanmateix, la ruptura, que nosaltres considerem com a definitiva, esclatà pocs dies més tard.

Les reivindicacions dels mestres, prou justificades per la inflació econòmica i per l'ofensa comparativa amb altres grups de funcionaris de l'Estat, menà l'Associació Provincial a organitzar un gran míting Pro-Magisteri al Teatre Municipal de

Girona. L'acte tingué lloc el dia 3 de novembre. L'endemà passat mateix, El Magisterio Gerundense en feu una llarga ressenya (281). Segons l'òrgan de l'Associació fou un èxit esclatant. Parlava L. Moreno, com a President de l'Associació; J. Barceló, mestre de la Bisbal; Josep Dalmau Carles; Anna Canalías, en representació de la Normal de Mestresses; Rvd. Enric Jordà, en nom de la Normal de Mestres; Francesc Monràs; M. Ibarz, Inspector en Cap; Cassià Costal, per la premsa professional; J. Gomis L., en representació de l'Associació de la Premsa; Sebastià Clara, de la "Federación comarcal de las asociaciones obreras"; Bonaventura Discossi, de la "Federación local de las asociaciones obreras"; J. Font i Fargas, regidor de l'Ajuntament, en nom de les forces polítiques de dretès; S. Albert, Diputat a Corts per la Bisbal, en representació de les forces polítiques d'esquerra; i clogué les intervencions, novament, L. Moreno Torres. La crònica subratlla que no participaren en el míting, significativament, ni el partit regionalista (Lliga), ni els partits dinàstics.

També El Autonomista donà gran relleu al míting. El 4 de novembre publicava una àmplia crònica de l'esdeveniment. I en dies successius comentà l'acte, cloent el desplegament informatiu amb un article, "De educación", de Carles Rahola (282). No cal ni dir com el periòdic republicà valorà molt positivament el míting.

Però aquest acte reivindicatiu esdevé la guspira que fa esclatar una nova i més pregona polèmica. La causa primordial en fou la participació dels representants de les Associacions Obreres. Sebastià Clara, per exemple,

"Estudió la obra que se lleva a cabo en las escuelas racionalistas, y añadió dirigiéndose a los maestros: vuestra causa es la nuestra, puesto que también vosotros sois asalariados. Será siempre una ficción la libertad, sino cuenta también una perfecta igualdad económica" (283).

El Diario de Gerona, comentant l'acte, escrivia:

"Además de todos estos señores hablaron dos representantes de las Federaciones obreras y esto lo consideramos una equivocación de los elementos organizadores del acto. No sólo por las ideas descabelladas

que propugnaron los mencionados sindicalistas hay que censurar la admisión de tales elementos en un acto de aquella naturaleza, sino además porque ello implica una claudicación, una renunciación en una clase tan honorable como es la del Magisterio. No habremos de oponernos a que se asocien o sindiquen para la elevación y el mejoramiento de la clase, pero si nos parecerá detestable y disolvente que se confabulen con elementos que tienen por finalidad establecer un régimen de violencias e instaurar unos principios que en ninguna manera se compadecen con los que por su especial misión, deben profesar y enseñar los maestros a las generaciones futuras que la sociedad les confía para su educación y no para su perversión (...)" (284)

Cal dir que El Norte, pràcticament, silencià el míting.

Tanmateix, on la polèmica a causa de l'acte fou més viva va ser al Claustre de la Normal de Mestres. Així, a la sessió del 20 de novembre del 1919:

"El Sr. Jordà hizo constar la omisión que se ha sufrido al redactar el acta referente a su nombramiento para que en el nombre del Claustro tomara parte en el acto pro Magisterio celebrado en el Teatro principal del día tres del corriente.

Con referencia a este acto el Sr. Jordà manifiesta su disgusto por haberse permitido tomar parte en el mismo a representantes del partido socialista y sindicalista que en el mismo se permitieron exponer ideas disolventes hasta llegar uno de ellos a aconsejar a los Maestros que imitaran la revolución rusa.

El Sr. Jordà expone que el Claustro de esta Normal fué invitado por el Presidente de la Asociación de Magisterio Sr. Moreno a una reunión que a mediados del mes de octubre se celebró en el grupo escolar para estudiar la manera de organizar un acto público acudiendo a la reunión los Sres. Gomis, Font, Jordá y Camós acordándose en la misma no admitir la proposición del Sr. Navés que pedía hablara un representante del partido socialista, para evitar diferencias de criterio en un acto de concordia y unión de voluntades; pero en el acto del mitin, sin ningún aviso previo a ningún profesor, hablaron en el un representante de los socialistas y otro de los sindicalistas resultando de ello el consiguiente disgusto que motiva la proposición siguiente que formula el Sr. Jordá para que conste en acta y sea votada por el Claustro.

1º Que se comunique al Sr. Presidente de la Asociación provincial del Magisterio el disgusto con que se ha visto la indelicadeza que con este Claustro se

ha tenido al cambiar sin notificación previa, un acuerdo tomado en la reunión habida en el grupo escolar y a la que oficialmente invitados asistieron y dieron su opinión algunos profesores de esta Escuela.

2º Manifestar asimismo al citado Sr. Presidente que se ha visto con desagrado la parcialidad demostrada al invitar a tomar parte en el mitin "Pro Magisterio" a dos obreros de la extrema izquierda sin haber pedido el concurso ni siquiera de uno de la derecha cuando existen en Gerona legalmente constituidas dos asociaciones obreras católicas.

3º Rogar a la Asociación del Magisterio, que manifieste a los representantes obreros el disgusto con que se ha visto que aprovecharan aquella ocasión para exponer y aconsejar a los Maestros ideas y actos contrarios a la religión y constitución del Estado".

Fins ací la proposició de Mn.Jordà. És prou clara com per haver-hi d'afegir explicacions. Potser només val la pena de subratllar la funesta i simplista identificació dels interessos del catolicisme amb els de la dreta i l'estat.

Fou Miquel Santaló qui va replicar:

"El Sr.Santaló solicita hablar y expone su criterio de que el Claustro no debe ocuparse de la proposición del Sr.Jordá por tratarse de asunto ajeno al mismo. El Sr.Jordá hace constar que a la reunión tenida en el grupo escolar fué invitado el Claustro oficialmente y que la modificación de sus acuerdos a espaldas de los reunidos, podía haber afectado al acuerdo del Claustro de nombrar representante suyo para tomar parte en dicho mitin. Intervienen en la discusión los Sres.Font y Gomis para atestiguar las manifestaciones del Sr.Jordá: El Sr.Costal opina que es mejor no tratar el asunto tauteado (sic, per planteado) y todo lo mas que podría hacerse es manifestar particularmente al Presidente de la Asociación la molestia causada a algunos profesores del Claustro.

El Sr.Santaló presenta la siguiente proposición:

"Considerar improcedente la proposición del Sr.Jordá por reconocer soberanía a la Junta directiva de la Asociación del Magisterio para la organización de todo acto que proyecte.

Del mismo modo y con mayor motivo el que suscribe considera que no hay derecho a juzgar la actitud de los que tomaron parte en el mitin que no iban ni podían ni debían hipotecar su pensamiento por nada ni por nadie. Y que sería un atentado a la

libertad de pensamiento el hacer cualquier manifestación de la naturaleza como las que propone el Sr. Jordá.-M.Santaló".

El Sr. Presidente dispuso pasara a votación lo propuesto por el Sr. Jordá y por extremos.

Al primer extremo dijeron que sí los Sres. Font, Gomis y Jordá; dijeron que no los Sres. Santaló, Soler y Costal; abstuviéronse de votar los Sres. Barceló y Sobrequés.

Al segundo extremo dijeron que sí, los Sres. Barceló, Gomis, Jordá y Font; dijeron que no, los Sres. Santaló, Sobrequés, Soler y Costal.

Al tercer extremo dijeron que sí los Sres. Gomis, Jordá y Font; dijeron que no, los Sres. Santaló, Sobrequés, Soler y Costal, se abstuvo el Sr. Barceló.

En vista del empate de la votación recaida sobre los extremos primero y segundo, se acuerda aplazar para otra sesión la votación correspondiente quedando rechazado el tercero".

Amb tot la controvèrsia no va allargar-se més. A la següent reunió del Claustre encara hi haurà una escaramussa, però amb ganes ben clares de cercar una concòrdia o almenys de no enverinar més l'atmosfera.

"El Sr. Costal manifiesta que siente tener que firmar un acta en la que constan extremos que no deberían hacerse constar.

El Sr. Camós explica una conversación con el Sr. Moreno en la que este manifestó que nunca pensó en causar la menor molestia a ninguna persona de este Claustro, quedando admitidas las explicaciones del Sr. Presidente de la Asociación.

El Sr. Costal afirma que la Junta provincial del Magisterio, a su entender, es soberana para tomar los acuerdos que tenga por conveniente; contestándole el Sr. Font, que habiendo sido invitado este Claustro a deliberar con la referida Junta, no debía considerarse tal soberanía."(285)

Bé, l'important de la controvèrsia -com ja hem dit- és el fet que ens manifesta clarament els corrents existents entre el professorat de la Normal. Els dos blocs ideològics estaven igualats numèricament. Un, el més conservador, el formaven Font i Fargas, Gomis Ll., Mn. Jordà, i amb menys claredat J. Barceló. L'altre, més progressista, l'integraven C. Costal, M. Santaló, J. Soler, i més ambigüament T. Sobrequés.

D'altra banda, en un llarg article, Mn.Lluís G.Pla, des de les planes de Diario de Gerona, denunciava amb vigor l'Escola de Mestresses d'haver adquirit per a la biblioteca un lot de llibres d'"esperit enciclopedista ribetat amb tintes eròtiques":

"...A la Normal de Senyores de la nostra ciutat, han proveït de metzines del cor i ben abundantment per més llàstima,..." (286)

Tot aquest conjunt de factors porta, doncs, a certs sectors confessionals i de dretes a la convicció de què l'Associació del Magisteri gironí, i el seu òrgan de premsa El Magisterio Gerundense, fan una política sectària anticatòlica. Un grup de revolucionaris manipula l'Associació:

"Un grupo poco numeroso, afortunadamente, de maestros de Madrid, supeditado a la voluntad de los directores del bolchevismo español, intenta atraer a las filas del sindicalismo rojo al magisterio nacional.(...) Pero aquí en Gerona existe una derivación de dicho grupo...grupo que mediatiza los cargos directivos de la Asociación provincial y que mediatiza El Magisterio Gerundense,..." (287).

Segons El Norte, per tant, hi ha un propòsit d'enca-minar els mestres públics cap al sindicalisme socialista. I com a exemple d'aquesta política retreu el cas francès. Per tant, els culpables de la desunió del magisteri a Girona són els capdavanters sectaris de l'Associació. (288)

Per lluitar contra aquest programa polític els mestres catòlics cal que s'agrupin. El Norte, de fet, ja havia anat preparant el terreny. El 19 de juliol del 1919 informava de la constitució a Barcelona de l'Associació Catòlica del Magisteri Oficial de Catalunya, amb la següent Junta Directiva: President, Fernando Sancho; Vice-president, Benito Fitó; Secretari, Fernando Fernández; Tresorer, Juan Roldán; i Comptador, Joan Gomis. En la mateixa línia estratègica cal situar els ja referits Exercicis espirituals i pedagògics per a Mestres, organitzats a Girona l'estiu del 1918 i 1919. Cal assenyalar que va crear-

se una Comissió encarregada de portar la iniciativa, formada pel canonge Dr. Josep Morera, com a Delegat del bisbe; J. Montserrat Torrent, President; Joan Gomis L., Secretari; Carme Auguet, Tresorer; Francesc Estartús, Conrad Prat, Joaquim Rosal, i Narcís Mas, Vocals-Mestres; Dolors Pastor, Carme Jordà i Anna Montcanut, Vocals-Mestresses. (289)

Posteriorment, ja a l'any 1920, el periòdic tradicionalista continuarà informant reiteradament de la constitució d'Associacions professionals confessionals. Per exemple, la creació a Barcelona, pel bisbe Reig, de la "Asociación de Sta. Eulalia", per a la formació de mestresses catòliques i aconseguir desterrar el laïcisme escolar; la reunió d'estudiants d'Institut i de Normal a Saragossa amb l'objecte de constituir una "Asociación Escolar Católica"; la creació a Galícia de la "Asociación de Maestros Católicos"; la instauració a Lleida de "Las congregaciones Marianas de Normalistas" sota la tutela del bisbe (i mestre) Miralles, i dirigides per Mn. Reig -el periòdic subratlla que d'aquestes Congregacions Marianes els Directors de les Normals en són Presidents honoraris-. (290)

En definitiva, es constitueix a Girona l'Associació de mestres Catòlics de la Província. I comença a publicar-se Gerunda.

En efecte, Gerunda inicià la seva singladura el gener del 1920. Inicialment era una revista mensual que, a la vegada publicava un "Suplemento semanal de información". I, a més, "con Gerunda va el periòdic El Normalista redactado por alumnos de las Escuelas Normales" (291). Cal dir que no hem aconseguit trobar cap exemplar de El Normalista. També són escadussers els números conservats del Suplemento Semanal. Els números col·leccionats de Gerunda són saltats. Val a dir que des del 1921, la revista esdevingué setmanal, tot deixant de publicar-se el Suplemento. En el període de la Dictadura tornarem a referir-nos-hi, perquè la col·lecció d'aquells anys és relativament abundant.

Els primers anys sortia en un format en quart i amb una impressió força deficient. Es sotstitulava "Revista Mensual de Educación", i tenia la seva redacció al carrer de Santa Clara, n.12, i l'administració al carrer del Progrés, n.7. N'era Director Mn. Ignasi Enric Jordà, i formaven el cos de redacció Joan Gomis L., Manuel Xiberta, i Joaquim Font. Com a col.laboradors consten Andrés Manjón, el canonge Josep Morera, el P. Ramon Ruiz Amado, S.I.; Francesc Canós; i les professores M^a dels Dolors Pastor, Anna Canalias, i Mª de la Mercè Clutaró; i els mestres M^a del Carme Auguet, Manuel Viñas, i Ròmul Riera Rich.

Ja hem dit que de Gerunda se'n conserven només alguns números solts. Però permeten que ens fem una idea general del seu contingut. L'article que habitualment obre el foc sol ser del P. Andrés Manjón, o del P. Ruiz Amado. Segueixen col.laboracions de Joan Gomis L. (com "Los procesos generales de la vida", amb aplicacions didàctiques), de Manuel Xiberta (sobre matemàtiques, i d'una mena de concurs de problemes a resoldre); i de Mn. Jordà ("Psicologia pedagògica", "Pedagogia social", etc.). Complementen el número algunes col.laboracions de mestres (per exemple, al n.6 (juny, 1920) "Didáctica. Enseñanza de la Historia." per Rómulo Riera, mestre de Torroella de Fluvià). És, però, en els Suplements on es reflecteix més intensament la vida quotidiana del magisteri. A les seves planes és on trobarem les polèmiques amb El Magisterio Gerundense. I on hem trobat explícit el propòsit i motiu del periòdic. Ròmul Riera en l'article "No hay pleito"(292), tot replicant a M. Santaló, assegura que els mestres aplegats al voltant de Gerunda pertanyen també a l'Associació Nacional, però que aquesta Associació havia de ser merament professional, i que per això els mestres que, a més, confessen una mateixa ideologia és lògic que s'agrupin, com en el cas dels mestres que es reconeixen, i no s'avergonyeixen de confessar-ho públicament, catòlics; i aquest agrupament, a més, és lògic quan El Magisterio Gerundense i la minoria dirigent de l'Associació Provincial de Mestres actuen i avalen postures sectàries, o sigui, posicions que no són les de tot el magisteri públic gironí.

Per això, al Suplemento del 2 de desembre del 1920, en un article de Manuel de Tudela Bonell, "De Asociaciones", signat a València, defensa la necessitat de crear Associacions confessionals. Al mateix número és publicada la notícia de la constitució a Girona de l'Associació Catòlica del Magisteri Oficial.

Obviament El Norte recolza plenament la nova revista: "Tenemos a la vista el primer número de la revista pedagógica Gerunda, dirigida por el ilustrado profesor de la Escuela Normal Reverendo Doctor D.E.I.Jordà, y de cuya redacción forman parte un núcleo de profesores y maestros de reconocido prestigio y autoridad en el campo de la Pedagogia.(...)Dada la orientación ortodoxa de la Revista es de esperar halle buena acogida entre el magisterio de nuestra provincia.... Además de un Suplemento, de información semanal, publica Gerunda, El Normalista, redactado por 'alumnos de las Escuelas Normales...'"(293)

Val a dir que la nova publicació va ser saludada per El Debate, de Madrid. I que el diputat tradicionalista pel districte de Nules, Jaime Chuano, trameté una adhesió a Mn.Jordà amb motiu de la publicació de Gerunda.(295)

En tot cas, podem endevinar que la postura de Gerunda, com la de El Norte, era prou explícita. La defineix, per si calia, una nota publicada per El Norte (296):

"Los maestros católicos de España se van penetrando de que su apartamiento de la lucha es peligrosa; pues deja el campo libre a los que intentan derrumbar los fundamentos básicos de nuestra sociedad organizada.

La ausencia de los que estiman imprescindible la religión, la moral y el derecho para la paz y armonia sociales, facilita a los enemigos del orden su acción demoledora.

La conciencia del propio deber llama a los maestros nacionales cuya condición de maestro, de educador, no se dan sin la nota de católico, a una actuación decidida en el concierto social a fin de influir cerca de las colectividades formadas y en plasmación orientándolas por la ruta de los ideales salvadores de una humanidad más perfecta.

De aquí que, teniendo en cuenta la fuerza que dimana de la unión organizada se asocien, sin que esto implique alejamiento de la Nacional puramente constituida para la defensa de los intereses de la clase, constituyendo entidades, agrupaciones confessionales, los maestros católicos.(...)"

Per això faran una oposició sistemàtica a El Magisterio Gerundense, perquè creuen que el periòdic de l'Associació s'ha allunyat del seu objectiu, que hauria de ser només "la defensa de los intereses de la clase" del magisteri, tot assumint postures sectàries i laïcistes. Per això, també, abunden més les picabaralles i polèmiques que no pas les grans disquisicions teòriques.

La publicació de Gerunda és molt mal rebuda per El Magisterio Gerundense:

"Han visto Vdes. una hoja titulada Gerunda? En ella se dice que se tratará de cultura integral y luego se le pone el mote de Católica(...) El sano criterio de todos no permitirá que nos dividamos en buenos y malos.-Simplicio" (297).

Unes setmanes més tard, Lluís Moreno signarà "Una Aclaración" respecte a unes afirmacions aparegudes en el "suplemento nº 5 de la revista Gerunda", en relació a una carta oberta i un manifest que El Magisterio Gerundense no va publicar (298).

Les acusacions de sectarisme són mútues, recíproques. Una nova polèmica s'aixeca amb motiu del decret que establia la lectura obligatòria de "El Quijote" a les escoles, i de la norma exigida per l'inspector J. Montserrat Torrent d'haver de fer mitja hora diària de catecisme. Aquestes dues mesures havien estat criticades per L. Moreno Torres, des de les planes de El Magisterio Gerundense, El Norte, al seu torn, acusava al setmanari òrgan de l'Associació:

"En pequeñas dosis y sin interrupción sensible El Magisterio Gerundense, órgano oficial de la prensa profesional de los maestros nacionales de la provincia, suministra a sus lectores ideas que hacen tanto daño a los espíritus como los tóxicos a los organismos.(...) Nosotros sólo hemos de añadir, dejando aparte los móviles sectarios que mueven a Simplicio y a El Magisterio Gerundense, que dicho señor dista tanto de comprender el Quijote como de conocer la metodología de la religión positiva." (299).

I insistia:

"Repetimos una vez más que El Magisterio Gerundense prosigue en campaña sectaria. Si Simplicio nos tira demasiado de la lengua...relataremos cierta entrevista que tuvieron en una ocasión, dos individuos que guardan mucho apego al órgano oficial del Magisterio de esta provincia, con las autoridades eclesiásticas, para evitar - los amagos de excomunión que amenazaban a dicho periódico por su campaña anticatólica (...)" (300).